

דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה "אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אָסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלבאַהריג 6.—
פֿאַרמעליאַהריג 3.—
רויטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקא, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
נאנץ יאהרליך 5.— רובל.
האַלב יאהרליך 3.— רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 ר"כ.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען 2 רובל
דען 1טען אפריל 2
דען 1טען אויגוסט 1
איינצעלנע נומערן 15 קאפּ. —
30 העלער.

Krakau. 1 November 1900.

נומר 44.

קראקויא, השון תרס"א.

ה. תר"ס — וואכענ-קאלענדער (לוח) — 1900			
די טעג פֿון חודש	וואָך	השון אָקטאָבער-פֿאַדזשערניק	
		נייער ס.	אלט. ס.
י"ב	זונטאג	4	22
י"ג	מאנטאג	5	23
י"ד	דינסטאג	6	24
ט"ו	מיטוואך	7	25
ט"ז	דאנערס.	8	26
י"ז	פֿרייטאג	9	27
י"ח	שבת	10	28
שבת וארא.			
טאג	יאהר	קורצע פֿערצייכנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע. געהרג'ס עקרה"ש די יודען אין היילבראָן. אויף בעפֿעהל פֿון פֿאַפּסט פֿערברענט ספרי תלמוד אין ווענעדיג. זענען די פֿראגער יודען ניצור געוואָרען פֿון די סאַלדאַטען אין 30 יאהריגען קריגע. געשטאַרבען דער געלעהרטער ר' יעקב רייפֿמאן אין שעברשין. האָט הורדוס פֿערברענט דעם כהן גדול מתתיהו. געשטאַרבען ר' יצחק תאומים פֿרענקעל רב אין ברעסלוי. אויף בעפֿעהל פֿון הערצאג אדאָלף פֿון נאסוי זענען יודען ארויסגעטריבען וואָרען פֿון מיינץ. האָט קעניגין יאָהאַנאַ צוגענומען דאָס פֿערמעגען פֿון יודען אין נעאפֿעל.	
י"ב	ה' ב"ט		
י"ג	ה' שו"ד		
י"ד	ה' ש"פ		
ט"ו	ה'תרנה		
ט"ז	ג'תשנה		
י"ז	ה'תקנר		
י"ח	ה'תרכ"ד		
י"ח	ה'תקפ"ח		

אינהאלט:

- די חברה צו פערברייטען בילדונג אין רוסלאַנד. י. ל.
- גלות-בלעטליך. ש. ל. ציטראן.
- פאליטישע איבערויכט. י. ל.
- איבער די פֿערברייטונג פֿון סוהאמע. דר. מ. גאטמליעב.
- מען שרייבט אונז.
- די יודישע וועלט.
- אלגעמיינע וועלט נייעס.
- די פֿאהן. א מעשה.
- קאליקעס. ערצהלונג.
- א שטאלט, א שטאלט. ערצהלונג.
- ליטערארישע נייעס.
- חבלי משיח. פֿעלעטאָן.

שלום עליכם.
מ. ספּעקטאר.
ליפּטאן לעווין.
י. דינעזאהן.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25,
mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאדז, ביי אונזערעס פערמערער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

דער יוד' איז אויך איינגעפֿירט אין דער צייטונגספֿרייליכטע דער ק. ק. עסטרייכישען פֿאַסט אונטער דער נומער
1920 a Nachtrag VII.

מענער קליידער.

איך מאך בעקאנט מיינע געהערטע קונדשאפט דאס מיין מאסטערסקאיע פון מענער קליידער, וועלכע עקזיסטירט פון יאהר 1886 אויף נאלעווקי נ' 17 איז יעצט איבערגעטראגען אויף בעליאנסקע נ' 25 אין פראנט. אין א מאגאזין מיט פיעל אויסבעסערונגען און גרויסען אויסוואהל פון אייגענע אויס- לענדישע און אינלענדישע ווארע פון דער נייעסטער מאדע. איך פערזיכערע צופריערען צו שטעללען דאס פובליקום לויט זייער וואנש.

Jacob Zvto, Warszawa, Bielawska 25.

!! נייעם !!

עס איז ארויס פון דרוק

דער פיערטער ציוניסטען קאנגרעס אין לאנדאן.

פון ד"ר יוסף לוריא.

אין דעם ביכעל זענען ענטהאלטען אלע רעדען פון ד"ר הערצל, ד"ר נאדווי, פראפעסאר מאנדעלשטאם, ד"ר גאסטער, סאקאלאוו, באנקדירעקטאר וואלפואהן, אויך אלע דעבאטען און בעשרייבונגען פון די קאנגרעס- טעג.

פרייז 10 קאפ, מיט פארטא 12 קאפ.

ציוניסטישע חברות גרויסען ראכאט.

מיט אלע בעשטעלונגען זיך צו ווענדען אן.

Издательство „Ахиаsaf“, Варшава.

מינדליך: טווארדא 6 וואהנונג 4.

תעודת רב.

דבר אמת ניתן לכתוב ולהודיע לכל מאן דבעי למידע איך שמכיר ויורע אנכי את האי גברא יקרא האכרך המופלג, השלם ויקר רוח כש"ת מוהר"ר יעקב ג'י (המורה מלאכות ע"י מכתבים) בן לגברא רבא מופלג בתורה ויראה כקש"ת מהור"ר נחום נירימס נ"י מפה, איך שהוא משכיל שלם ודורש אלקים, דרכו תמימה והנהגתו ישרה ומצאתי לחובה לפני למען האמת והיושר להודיע טבעו בשערי בת רבים ולהעיד עליו כי נאמן רוח הוא ויש לסמוך עליו בכל העסקים, כי הוא איש י"א וישר הולך ולראי' באתי עה"ח יום א' לסדר „האוינו ואדברה“.

נאם יעקב ישעי' ראזענבלום חופ"ק דאוור הארדאק.

לוח אחיאסף לשנת תרס"א

ספרותי ושומושי עם תמונות וציורים

שנה שמינית.

מחיר הלוח הוא בלי המשלוח 1 רוי"כ, מכורך 1,40 רוי"כ (עם המשלוח 30 קאפ' יותר).

Verlag ACHIASAF Warschau.

WYSZŁY Z DRUKU
nakładem

Towarzystwa „ACHIASAF“

Dr. L. PINSKIER, Samowyzwolenie.

Cena 25 Kop.

Dr. THEODOR HERZL,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 25 Kop.

Dr. MAX NORDAU,

Mowy ze zjazdów syonistycznych.

Cena 40 Kop.

ACHAD-HAAM, Niewolnicy swobody.

Cena 20 Kop.

ACHAD-HAAM, Po za obozem syonistów.

Cena 20 Kop,

Adres: Wydawnictwo „ACHIASAF“ Warszawa, Twarda Nr. 6.

גאלוואנישע אנשטאלט.

יהושע טייטעלבוים ווארשא. דזיקא 18.

זיממט אן צו פערזילטען, פערזילבערן, פערזיקלען, אקסידירען אונד בראנזירען פערשיעדענע מעטאל-ארבייט. אויך ווערען אנגענומען אלטע זילבערנע אונד פערזילבערטע כלים אויפצופרישען וויא ניא, צו מעסיגען פרייזען גארנאטירט פיר דויערהאפטניקייט. ברעף-אדרעסע: Sz. Teitelbaum, Warszawa, Dzika 18.

УСОВЕРШЕНСТВОВАННЫЙ МЕТОДЪ ДЛЯ
ИСПРАВЛЕНИЯ ПОЧЕРКА
„КАЛЛИГРАФЪ“

У дотсоенъ серебряной медалью

Красиво писать по этому методу въ 15 уроковъ выучивается всякій. самый дурной почеркъ превращается въ блестяще красивый.

Методъ „КАЛЛИГРАФЪ“ легчайшій и успѣвнѣйшій самоучитель. чистописанія.

1) Теоретическая часть, состоящая изъ руководства на 32 ст.
2) Практическая часть, состоящая изъ 5 отдѣловъ, раздѣленныхъ на 15 уроковъ на 160 страницахъ, для всѣхъ желающихъ въ короткое время исправить свой почеркъ въ блестяще красивый, и даетъ возможность писать безъ исключенія научиться красиво писать безъ помощи учителя въ 15 уроковъ и при ничтожной затратѣ на его приобретене суммы.

Заявление это не голословное, а подтверждается отзывами учебнаго начальства и высокопоставленныхъ лицъ, часть которыхъ напечатаны въ газетахъ и журналахъ 1897 г. „Нива“ № 51 „Родина“ № 4; 1898 г. „Свѣтъ“ № 6; „Новости“ № 33; „Новости Дня“ № 5255; „Новъ“ № 2 и въ другихъ журналахъ и газетахъ.

Цѣна за весь курсъ исправленія почерка за обѣ части. съ перес. 1 р. 60 к.; можно присылать почт. марками; съ налож. плат. 1 р. 75 к. Адресъ: Подтава, Складъ изданія „КАЛЛИГРАФЪ“ Д. Н. Подземскому, собств. домъ.

כורידנישע הינע קארדאנישע
פריוואטקליניק

ד"ר רייכשטיין און וואועלבער
אין ווארשא, לעשנא 31. די
אנשטאלט געפינט זיך אין א
גארטען, עס זענען דא שמעציעלע
ציימער פיר קימפעטאיען (אָהנע
מעלדונג) פריי פון 2 ביז 6
רו"ב. שטייענע כשר'ע קיך, אמבוי-
לאטאריז פון 10 ביז 12 אורר.

Парижская газетная бумага

„Le Dernier Cartouche“

требовати исключительно гильзы
а также износимых книжек
изъ настоящей французской бу-
маги „Le Dernier
Cartouche“

Бумага эта признана Химичес. Лаборатор. Варшав. Импера-
тор. Университета С А М О К
Л У Ч Ш Е Ю.

Образцы бумаги разных
сортовъ вышлаетъ безплатно.

ТОРГОВЫЙ ДОМЪ

Л. ЗИЛБЕРЛЯСТ

въ ВАРШАВѢ

Граничная улица № 1

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אָסטרייך-אונגארן 12. — קראָנען.
האַלבאָהריג 6. —
פֿירטעליאָהריג 3. —
דייטשלאַנד 10. — מאַרק.
אַרץ ישראל 12. — פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15. —
אַמעריקאַ, ענגלאַנד 10. — שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פֿעניג, 10 קאָפּ.
Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
נאַנץ-יאָהרליך 5. — רובל.
האַלב-יאָהרליך 3. — רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50. — רובל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראַטען:

ביים אבאנירען 2 — רובל
דען 1 מען אפריל 2 —
דען 1 מען אויגוסט 1 —

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאָפּ.

Krakau, 1 November 1900.

נומער 44.

קראָקױא, חשון תרס"א.

די סומע איז אָבער צו קליין אין פֿערגלייך צו די גרויסע פֿאַ-
דערונגען, וועלכע עס ווערען איצט אומעטום געשטעלט, בפרט נאָך אז
די פֿאַדערונגען האַלטען אלץ אין וואַקסען. עס קען דאָך ווייטער אַזוי
ניט בלייבען אז די בילדונגס-חברה זאל זיך נור בענוגענען מיט דער
שטיצע, וואס זי גיט שולען, זי מוז אויך זעהן אויסצוברייטען איהר
איינפֿלוס איבער די חדרים. אין חשבון פֿון דער חברה ווערט געוואָנט
אז 400,000 יודישע קינדער בלייבען אין רוסלאַנד אָהן שום שול-
בילדונג. די גרעסטע צאהל לערענט זיך דאָך יא, אמת, זי ווערט שלעכט
ערצויגען און שלעכט געלערנט, זי לערנט זיך אין די אלטע חדרים,
אָבער ביי דער ענערגישער אַרבייט אין דער פֿרויניץ אויסצובעסערן דעם
שטאַנד פֿון די חדרים, דאַרף די חברה זעהן צו קומען צו הילף דער
ניצליכער בעוועגונג און דעם אינטערעס, וואס עס איז איצט געוועקט
צו אונזערע ערציהונגס-פֿראַגען. די העכערע ציעלען, וואס די חברה וועט
זיך שטעלען, וועט אויך פֿערגרעסערן איהר קראַפֿט, ווייל דורך דעם—
קען מען האַפֿען—וועט פֿעל פֿערגרעסערט ווערען די צאָהל פֿון מיט-
גלידער און אויך די מיטלען פֿון דער חברה.

צו ווירקען אויף די ערציהונג האָט די חברה אַ בעזונדערע פֿע-
דאגאגישע קאָמיסאָן, עס וואָלט אָבער געווען זעהר גוט, ווען די קאָ-
מיסאָן וואָלט מעהר געוואָנט צו פֿערברייטען אין פֿאַלק געוויסערע
בעגריפֿע וועגען ערציהונג און וועגען לערנען. צו דעם צוועק וואָלט זי
געדאַרפֿט אַרויסגעבען איבער די אָנגערופֿענע פֿראַגען וואהלוועלע ביכער
אין העברעאיש, זשאַרגאָן און רוסיש.

דאָס בוך, וואס די חברה גיט איצט אַרויס מיט די פֿערשידענע
ידעות איבער די יודישע שולען אין רוסלאַנד, איז געווען זעהר ניצליך.
שאַדע נור, דאָס דער פרייז איז געשטעלט אַ צו הויכער, און דאָס
וועט שטערען זיין גרויסער פֿערברייטונג.

אין די געשיצטע שולען דאַרף די חברה פֿערלאַנגען, אז עס
זאָלען געלערנט ווערען די העברעאישע שפּראַך און יודישע געשיכטע.
עס ריהרט אויך אָן זעהר אונאַנגענעהם, דאָס אין די רעקאָמענדירטע
ביכער פֿאַר שולביליאַטעקען איז קיין איינציגעס העברעאישעס בוך
ניט דערמאָנט.

ביי דעם גרויסען אינטערעס, וועלכען די געוועלשאַפֿט ווייזט
אַרויס צו דער פֿאַלקסבילדונג, גיט זי אָבער אַוועק איהרע גרעסטע מיט-
לען אויף שטיצע פֿאַר אַרימע סטודענטען—33,295 רובל. דאָכט זיך,
אז אויף די סומען וואָלט מען געקענט קוקען ווי אויף אַ קאָפיטאַל,
וואס קען בריינגען אונזער פֿאַלק די גרעסטע נוצען. וואָס קען וויכטיגער
זיין ווי צו געבען דעם פֿאַלק מעהר געבילדעטע און בעסער פֿאַרבע-
רייטעטע מענשען. די סטודענטען טרעטען דאָך דערנאָך אַריין אין לע-
בען און דורך זייער אַרבייט שטעלען זיי דאָס פֿאַלק אויף אַ העכערע

דיגעזעלשאפט צו פֿערברייטען בילדונג אין רוסלאַנד.

וועבען און דרייסן יאָהר אַרבייט רוהיג און שטיל די פעטער-
בורגער חברה צו פֿערברייטען בילדונג. ענטשטאנען איז זי אין דער צייט,
ווען די רוסישע יודען זענען געווען איינגעשטיילט אין צוויי לאַגער, איינער
איז געווען קליין אָבער פֿול מיט ענערגיע צו פֿערברייטען די העכערע
פֿערשטענדניס פֿון לעבען צווישען דעם גאַנצען פֿאַלק, און אַנטקעגען
זענען געשטאנען די גרויסע מאַסען פֿון פֿאַלק, וואָס האָבען מיט פֿייער
און כּעס מלחמה געהאַלטען געגען די נייע אַרויסטרעטענדע וועלט.
שווער איז געווען די מלחמה, נאָך די העכערע און געוויסערע אידעען
פֿון די וועניגע האבען מנצה געווען; דער נצחון פֿון השכלה אין דער
וועלט פֿון די געדאַנקען איז געווען פֿול און גלעצענד, אָבער אין לעבען
איז אַנשטאַט דער בילדונג נור ענטשטאנען דער אונבעפֿרידיגטער דאַרשט
צו בילדונג און וויסען. אומעטום, אין די פֿערוואָרפֿענסטע ווינקעלליך
פֿון דעם גרויסען רוסלאַנד איז נישט איצט קען אַרט, וואו מען זאָל
נאָך אַרויסטרעטען געגען בילדונג, געגען שולען. אדרבה, פֿון אומעטום
האַלט די פֿראוויניץ אין איין שרייען: קומט צו אונז! שטיצט אונזערע
שולען, אונזערע ביבליאָטעקען! אָבער די גרויסע נויט פֿון די יודישע
שטעדט און שטעדטליך שטערט דער בילדונג אויסצוניצען איהר נצחון
איבער די פֿינסטעניש, עס ווערען געעפֿענט שולען, וועלכע ווערען
באַלד פֿערמאַכט פֿון וועניג מיטלען, די ביבליאָטעקען ווערען וועניג
בעזוכט פֿון וועניג ביכער, וועגען דעם פֿעהלען פֿון מיטלען ווערט נישט
געגרינדעט די נייטהיגע צאהל פֿון האַנדווערקער-שולען און עס ווערען
ניט אַריינגעטראָגען די נייטהיגע פֿערבעסערונגען אין די תלמוד-תורה'ס,
חדרים און ישיבות, יעדע שטאָט אַליין איז נישט בכח אויסצוהאַלטען
אפילו דאס ביסל שולען, וועלכע זי האט, און זי קען דערום נישט
בעפֿרידיגען דאס בעדערפֿעניש זיך צו לערנען און בילדען, וועלכעס איז
איצט געוואָרען אַזוי שטאַרק, ווי דאס בעדערפֿעניש צו עסען און טרינקען.
די פעטערבורגער חברה טהוט פֿעל צו שטיצען די שולען און
ביבליאָטעקען מיט געלט און מיט ביכער, אָבער די מיטלען פֿון דער
חברה זענען צו קליין, זי זאל קענען געבען די הילף אין דער נייטהיגער
מאס. אין דורכשניט האט יעדע שולע געקראָגען שטיצע פֿון דער חברה
אין דעם יאָהר 1899, פֿון וועלכען דער חשבון איז איצט נור פֿונאַנד-
דער געשיקט געוואָרען, 93 רובל—אַ שטיצע, וועלכע איז פֿאַר די
מעהרסטע שולען געווען צו קליין. אויף שטיצע אַנפֿאַנגסשולען, תלמוד-
תורה'ס, אַבענדקורסען, שבת-שולען, ביבליאָטעקען און לעזעצימערן
האט די פעטערבורגער חברה אין דעם 1899 יאָהר אויסגעגעבען 8544
רובל, אַ הויז דעם דורך די מאַסקווער מיטגלידער 5989 רובל, די
אַדעסער אַכטהיילונג האט אויסגעגעבען אויף דעם צוועק 11,102 רובל,
די ריגאָר אַכטהיילונג 690 רובל, צוזאַמען 26,325 רובל.

פון קאמיטעט, ה. לעאן ראזענטהאל איינמאל נאך דעם אנדערען פֿער-לאנגט פון קאמיטעט צו פֿערגרעסערן די ארבייט פֿאר די העברעאישע ליטעראטור, איצט, אז מיר געפֿונען זיך אין א רוהיגער צייט און אז דאס אינטערעס צו דער העברעאישער ליטעראטור איז אומעטום גע-וואקסען, וואָלט געוויס די חברה געדארפֿט זיך מעהר אָבעבען מיט דער ארבייט צו הויבען די העברעאישע ליטעראטור. ווער זשע ווען נישט די בילדונגס-חברה קען זיך נעהמען אויף ארויסצוגעבען די ווערק פון אזוינע שריפטשטעלער ווי סמאלענסקי און גארדאן, און זיי צו פֿער-ברייטען צווישען דעם גאנצען פֿאלק?

אין דעם יאָהר 99 איז די ארבייט פון דער חברה פֿאר ליטע-ראטור בעשטאנען אין פֿאלגענדעס: זי האָט געגעבען שטיצע 150 רובל אויף ארויסצוגעבען די בריעף פון דעם בעוואוסטען יודישען שרייבער יצחק בער לעווינזאָהן; זי האָט בעשטימט שטיצע צו 450 רובל אין משך פֿון 2 יאָהר אויף ארויסצוגעבען אין העברעאישען די יודישע געשיכטע אין דער נייעסטרע צייט. זי האָט געגעבען שטיצע פֿאַמיליעס פון 2 יודישע שריפטשטעלער 150 רובל, זי האָט אָבעקויפֿט א גע-וויסע צאהל פון עקזעמפלארען פון פֿערשידענע יודישע ביכער (9 נעמען, 665 עקזעמפלארען). וויכטיג איז געווען דאָס ארויסגעגעבען בוך „רעסטערען און אינשריפטען“, וואס ענטהאלט אין זיך פֿיעל סא-טעריאל צו יודישער געשיכטע. די חברה זאמעלט ווייטער מאטעריאל צו יודישער געשיכטע — פֿאר די ארבייט פֿערדיענט זי געוויס דעם גרעסטען דאנק.

צו די ליטערארישע ארבייטען פון דער חברה געהערען נאך פֿער-שידענע פרעמיעס, וואָס ווערען ארויסגעגעבען יעדע עטליכע יאָהר פֿאר גוטע און וויסענשאַפֿטליכע ארבייטען אין העברעאישער אָדער רוסישער שפראך. די פרעמיעס ווערען ארויסגעגעבען פון פראצענטען אויף אריי-געלעגנטע קאפיטאלען. אזוינע פרעמיעס זענען דאָ זעקס.

מיט עטליכע יאָהר צוריק איז געשטעלט געוואָרען פֿאר דער חברה דער פראיעקט צו פֿערייניגען אלע יודישע שריפטשטעלער און צו גרינדען א בעזונדער פֿאנד אויף שטיצע פֿאר ליטעראטען נאך דעם

און בעסערע מדרגה. אָבער דאָס איז צו אונזער אומגליק נור ביי א-דערע פֿעלקער און נישט ביי אונז. די גרעסטע צאהל פון אונזער אנג-טעליגענץ קעהרט זיך אָב פון אונזער פֿאלק, און די גרויסע מיטלען, וואָס ווערען אויסגעגעבען פֿאר די יודישע סטודענטען זענען דאָס רוב נור שטיצע, פון וועלכער דעם פֿאלק קומט גאנץ וועניג נוצען ארויס. די חברה קלאַנגט זיך אין בעריכט, דאָס די, וואָס האָבען געקראָגען שטיצע זענענדיג סטודענטען און וועלכע זענען איצט שוין לאנג פֿער-מעגליך אָדער רייך, האלטען אפילו נישט פֿאר נייטהיג אָבצושיקען דער חברה די שטיצע, וואָס מען האָט זיי געגעבען אלס הלואה. אין דעם 99-סטען יאָהר האָט די חברה איינגעמאנט אזוינע געלד נור 800 רובל. איין טהייל איז דאָ אין דער ארבייט פון דער חברה, וועלכעס זי האָט ביז איצט געשענקט צו וועניג אויפֿמערקזאמקייט — דאָס איז איהר ארבייט פֿאר יודישע ליטעראטור. אין דעם פונקט איז די חברה אלע מאָל געשטאנען ווייט פון איהר צוועק וואס זי האָט זיך געשטעלט. אין דעם ערשטען פונקט פון די תקנות איז געזאָגט, אז די חברה וועט אליין ארויסגעבען אָדער העלפֿען אנדערע ארויסצוגעבען ניצליכע ביכער, איבערזעצונגען, זשורנאלען אין רוסיש און אין העברעאיש, וואס זייער ציעל איז צו הויבען די בילדונג צווישען יודען. דער טהייל פון פרא-גראם איז קיינמאל נישט געווען געהעריג אויסגעפֿילט. א חוץ די וויסענ-שאַפֿטליכע ביכליך, וואָס זענען ארויסגעגעבען געוואָרען אין די 60 יאָהרען אין דער רוסישער שפראך, א חוץ די וועלטגעשיכטע פֿון קלמן שולמאן, די רוסישע געשיכטע פון מאַנדעלקערן, וואָס זענען ארויס-געגעבען געוואָרען אין העברעאישער שפראך, האָט די געזעלשאַפֿט קיין אנדערע וויכטיגערע זאכען נישט אויפֿגעטוהן. די שטיצע פֿאר ליטע-רארישע ארבייטען איז ביז איצט געווען צו קליין.

די פעטערבורגער בילדונגס-געזעלשאַפֿט איז די איינציגע אין רוסלאַנד, מיר האָבען נישט קיין אנדערע ליטערארישע חברות, און דערום דארף די פעטערבורגער געזעלשאַפֿט פֿערגרעסען דעם ליטערארישען טהייל פֿון איהר ארבייט. אין די 80-ער יאָהרען, בעת די רוסישע יודען האָבען איבערגעלעבט שווערע און אונרוהיגע צייטען, האָט דאָך איין מיטגליעד

פֿעלעטאָן.

חבלי-משיח.

(ענדע)

אין אַזעלכע מחשבות איז משולם אומגעגאנגען וואָבען לאנג, גע-פרעגט זיך קשיות אויף ראַטשילדען, אויפֿן רבי'ן, אויף משיח'ן און האָט די קשיות אליין פֿערענטפֿערט. מיט ראַטשילדען איז ער א גוטער ברודער געוואָרען, אַמאָל פֿלעגט ראַטשילד קומען צו איהם צו חלום, אָהער און שטייביל אריין, און אַמאָל פֿלעגט משולם אין חלום נישט פֿויל ווין צו געהען אַ עק וועלט ביז ראַטשילדס פאלאק. ער איז אין זיינע חלומות וואָס א נאכט אלץ מעהר מקורב געוואָרען צו ראַטשילדען, אז ער וואָלט איהם וואָכערהייט אין מיט'ן גאס דערקענט. און אזוי צוגעלאזט איז ראַטשילד גע-וואָרען צו משולם'ן אין חלום, אז איינמאל האָט זיך ראַטשילד נישט געשעמט זיין גאנץ האַרץ אויסצוגיסען פֿאר משולם'ן, און ער האָט איהם מְגַלָּה גע-וועזען, אז זינט ער האָט פֿון איהם געהערט וועגען ווינאָגראַדקער רבי'ן רייסט ער זיך פֿאַהרען צו איהם, נאָר וואָס זאָל ער טוהן, אז דער שטן שטעהט איהם אין וועג און לאָזט איהם נישט פֿאַהרען? און משולם זעהט אין חלום, ווי דער שטן פֿערצוימט ראַטשילד'ן אלע וועגען מיט א גאנצער מחנה שדים, און זיי שרייען, זיי וועלען נישט לאָזען אַראָבערענגען משיח'ן, ראַטשילד בעט איהם, ער זאָל דאָס דעם רבי'ן דערצעהלען און דער רבי זאָל טוהן וואָס ער קען אָבצוטוהן דעם שטן פֿון זיין וועג.

אז דער חלום איז א נבואה, האָט משולם געגלויבט בַּמְּנִיחָה שְׁלָמָה, עס פערדריסט איהם נור, וואָס ער האָט קיין שְׁכָל געהאט צו בעטען ביי ראַטשילדען דערווייל האָטש א פֿאַר מיליאָן קערבליך, פֿאַר זיך און פֿאַר'ן

רבי'ן א פֿרִיז'ון ווי עס דארף צו זיין, און ר' משולם האָט אָנגעהויבען טראכ-טען וועגען אויספֿיהרען זיין שְׁלִיחוּת, וואָס א טאָג איז זיין רָצוֹן שטארקער געוואָרען, ער האָט א מאַסע קְבָלָה סְפָרִים דורכגעלערנט, דעם סוד המְשִׁיחַ צו פֿערשטעהען, אלע מאַמְרִים פֿון גאנץ תּלְמוּד אויפֿגעזוכט, וואָס רעדען וועגען משיח'ן, און איז איהם עפֿים וואָס קָשָׁה געוועזען, איז איהם נור דער מאַמְר הַתּלְמוּד שווער געוועזען, אז משיח קען נור קומען אין א דור וואָס שְׁכָלו חֵיב אָדער שְׁכָלו וְכָאֵי, אין א דור וואָס אלע וועלען זיין צדיקים אָדער אלע רְשָׁעִים.

פֿלז חֵיב, האָט ער צו זיך גערעדט, קען אורזאי נישט זיין, לאַמיר זיך פֿאַרשטעלען, אז דער יציר-הָקָע וועט קומען צו מיר, מיר צוואַנגען גילדענע בערג איך זאָל ווערען א דייטש מיט א קאפּעלוש, נו וועל איך איהם הע-רען? מיר דאכט, איך וואָלט זיך בעסער א לעבעדיגער בעגראָבען, איידער איבערטראָגען די חרָפָה, צו ווערען א דייטש, רַחֲמָנָא יִצְלָנו, און געהן אין מיטען גאס מיט א קאפּעלוש און האָבען א פֿנים פֿון חוֹזֵק. נאָר מען טאָר דאָך נישט זאָגען, איך וועל קליינער זיין פֿאַר דער גאנצער וועלט, אפשר וועט עס דעם יצר הרע געראַמטען, זאָל די שעה נישט זיין. אָבער וואָס וועט זיין מיט דעם רבי'ן זאָל לעבען? איז שׂוֹיך, דער רבי וועט אויך ווערען א דייטש? חֲלִילָה! וואָס, ווען? ווי וועט דער יצר הרע גאָר צוטרעטען צו איהם? און אז ער וועט א כּפָּרָה ווערן ריידענדיג פֿון היינט עד סוף פֿל הדורות, וועט דער רבי זיך לאָזען איבערריידען צו איין עֵבֶרָה? זעהען מיר דאָך, אז א דור שְׁכָלו חֵיב קען לחלוטין נישט זיין, אָבער א דור שְׁכָלו וְכָאֵי, קען דערווייל אויך נישט זיין פֿל זמן עס זענען נאָך דאָ גאנצע מְדִינוֹת יודען, וואָס לעבען ווי די פֿראַים רַחֲמָנָא לִיִּצְלָן אָהן אַמְנוּת צדיקים און ווייסען נאָר נישט, אז עס איז דאָ א רבי אויף דער וועלט.

מיט דער קשיא האָט ער זיך אומגעטראָגען וואָבען לאנג, און איז אין א סִפֿק געוועזען צו וועט נאָר העלפֿען ראַטשילדס אָבקויפֿען ארץ ישראל, פֿל זמן נישט אלע יודען ווייסען נאָך פֿון א רבין נישט.

פאלק איז אין געפארהר, איך מיינ צי דאס זענען קינדער מיט פולע רויטע באקען, מיט ברייטע פלייצעס, און מיט דיקע קארקליך? —

מיט ראיות, מיט ציפער אין די הענד קען מען דייטליך אויפ-ווייזען אז דער קיום פון דער יודישער אומהגעפֿינט זיך אין גרויס סכנה איבער צוויי זעהר וויכטיגע סבות. די ערשטע סבה איז דער גלות אליין; די צווייטקייט, די פֿונאנדער-געוואָרענע הייט אין אלע עקען וועלט, דאָס אליין מאַכט שוין שטארקע גוואַלד-ריסען אין אונזער פֿאַלקס-אַרגאַניזם. די יודען אין די מערבֿ-לענדער האָבען שוין צוריסען כמעט ווי אלע בענדער, וואָס האָבען זיי פֿערבונדען מיט אונזער פֿאַלק, זיי האָבען שוין נישט דעם פֿאַלק קיינע אַלגעמיינע אינטערעסען. זיי האָבען זיך שוין באלד אין גאַנצען צומישט מיט די צווישען וועלכע זיי וואָה-נען, און האָבען אָנגענומען זייערע מעלות מיט זייערע חסרונות. ס'איז שוין אזוי ווייט געקומען, אז עס איז דאָ אַ גרויסער אונטערשייד צווי-שען יעדע יודען און אונזערע, נישט נור אין זיטען, אין מנהגים אין שטאַט, נאָר אפילו אויך אין אויסזעהען, אפילו אויך אין די גע-פֿיהלען. די שטאַט למשל, וואָס טהיילט אַב דעם פֿראַנצויזישען פֿאַלק פון דעם דייטשען, האט אָנגעהויבען אַבצוטהיילען אויך צווישען די פֿראַנצויזישע יודען און די דייטשע און פֿערקעהרט אויך אזוי. און אז דאָס זאל אזוי ווייטער געהן, האלט שוין גאַנצע געהענט דערביי, אז דאָס יודישע פֿאַלק זאָל זיך צוברעקלען, זאל זיך פֿונאנדער-שמעלצען אויף קליי-נינקע, דיניקע שטיקעליך, וועלכע וועלען זיך קיינמאָל אין קיין זאך נישט פֿעראייניגען. אונזער אמונה, אונזער גלויבען אליין וועט קום די מעג-ליכקייט האָבען אויפֿצובינדען אלע צווייטע און צווייטע יודישע פֿערשטויסענע צו איין גאַנצאָנלעם בונד. חוץ דעם ווערען די מערבֿ-יודען וועניגער פון טאָג צו טאָג אין צאָהל. אַ טהייל פון זיי זאָגען זיך אַב פון זייער גלויבען, די רייכע און די געבילדעטע האָבען נאָר קיין חתונה נישט, אין דעם האָבען זיי שוין געהאַט אַ גאַנץ שטאַרקע פעולה פון אנדערע, און קיין יודישער המון-עם איז דאָרטען נישט, און אזוי ווערען זיי זיך וואָס ווייטער ווייטער אַלץ ווינציגער און ווינציגער.

אַרעם און זיך געלאָזט אין וועג אַריין צום רביין. עס האָט איהם אפילו שטאַרק געאַרט די דאָנה, וואָס ער געהט אָהן איין קאָפעקע ביי דער נשמה, פֿאַר זיך ברויך ער טאַקי נאָר נישט, אָבער דעם רביין פֿריון מוז מען דאָך לעגען, דעם גבאי וואָס שטעהט ביים טהיר מוז מען דאָך אַ גולדען אַרייַן-רוקען אין האַנד, אז נישט קען ער איהם אָבהאַלטען גאַנצע וואָכען איידער ער וועט איהם צולאָזען צום רביין, און אַ שאַר די צייט. אָבער ער האָט בערעכענט, פֿריון דעם רביין קען ער לעגען אַ העלפט פֿון זיין חלק לעולם הבא. וואָס האָט ער איצט צו זשאַלעווען? ער ווייס, אז בָּאָם זיין פלאַן וועט אויסגעפֿיהרט זיין, איז נאָר קיין גבול נישט צו זיין גרויסען חלק עולם הבא, אַ קלייניגקייט, מַקָּרָב די נאָהליה זיין און אַראָברענגען משיח, גענוג פֿאַר איהם אַ העלפט נור, די אנדערע העלפט פֿערנינט ער דעם רביין פֿאַר זיין פֿרָדָה און שְׁמִירָה אין וועג. דעם גבאי וועט ער נישט הערען, וועט ער איהם וועלען גלויבען אויף אַ צייט, וועט ער איהם אַמאָל אָבצאָהלען מיט טוהר זענדער פֿאַר דעם גולדען, אַלא נישט וועט ער זיך אַרייַנרייסען צום רביין מיט געוואָלד.

און אזוי געהט ר' משולם איי וועג. ער הערט ווי די ביימער אין וואַלד רעדען, ס'דען זיך, איהם דאַכט, ער הערט, אז דאָס ס'דען זיי זיך ווער-נען איהם, ער זעהט ווי זיי בויגען זיך און בוקען זיך צו איהם, זיי זינגען שירָה, ווייל זיי ווייסען שוין אין וואָס פֿאַר אַ שְׁלִיחוּת ער געהט, און זיי ווייזען איהם בחוש, אז עס איז שוין טאַקי משיח צייט, וואָס דאַמאַלס ווע-לען אלע ביימער פֿון וואַלד זינגען, ער איז זיי דעם פֿבֿוד מוֹחֵל, ווייל זיי בעטען זיי זאָלען נאָך זייער שמוחה נישט אַרויסווייזען, דער שטן זאָל עס נישט געוואָר ווערען. נאָר עס טהוט איהם אַ הנאה פֿונדעסטוועגען און ער געהט ווייטער, פֿיהלט נישט קיין מידקייט, הערט נישט דעם הונגער, געהט און זאָגט מוֹמָרִים פֿון תְּהִלִּים, השְׁבַעוֹת פֿון זוֹהַר, ביז עס ווערט נאַכט, קומט צו צו ערגעץ אַ קרעצמע אין וועג, וואָשט די הענד, דאַווענט מערב, לייענט קריאת-שְׁמַע

מוסטער פֿון דער פֿערייניגונג פון די רוסישע ליטעראַטען אין פעטערבורג אָדער נאָך דעם מוסטער פֿון דער חברה פּוילישע שריפטשטעלער אין וואַרשא. ליידער איז נאָך אין דער זאך ביז איצט נאָר נישט געטהון געוואָרען.

אָבער די חברה האלט נאָך אין מיטן בליהען, פֿיעל ווינשע, וואָס ווערען נאָך איצט נישט דערפֿילט, קענען דורכגעפֿיהרט ווערען שפעטער, פֿעט די צאהל פֿון די מיטגלידער און די אבמהיילונגען וועט ווערען פֿערגרעסערט. מיר קענען דערום האָפֿען, אז עס וועלען מיט דער צייט אויך ערפֿילט ווערען די פֿאַדערונגען, וואָס ווערען צו דער חברה גע-שטעלט וועגען פֿערגרעסערן איהר אַרבייט אין דער הויבונג פֿון יודישער ליטעראַטור און וועגען דער אַרבייט אויף אויסצובעסערן די ערציהונג אין אונזערע חדרים, אין וועלכע עס לערענט זיך דער גרעסטער טהייל פֿון יודישע קינדער.

גלות-בלעטליך.

(ענדע)

און אונזער פֿאַלק ישראל ווערט נישט שיטערער פון הולטייטטווא-הליה, און אונזער פֿאַלק ישראל שטאַרבט נישט אַב, מחמת מיר האַל-טען. וועניג פון פֿאַמיליענ-לעבען, ווייל מען געהט ביי אונז קיין ווייבער נישט, פֿערקעהרט, עס זאָל אונז נור קיין ביז אויג נישט שאַדען, אין חתונות, אין פֿריתין, אין מַלְטוּבִין זענען מיר חֲלִילָה נישט זענדע, די אַמאָליגע פֿרָדָה פֿון "פרו ורבו" פֿעהלט אונז אויך נישט אזוי שטאַרק, נאָר זאָגט אַדְרָכָה, רַבּוֹתִי, קענען מיר דען אַרויפֿלעגען די האַנד אויף אונזער האַרץ און זאָגען בְּתַמִּימוֹת פון איין זייט, אז די קינדער זענען אונז-זענען, אז זיי געהערען נור אונז, אז זיי הענגען אָן אונזער פֿאַלק מיט פֿריינדשאַפֿט, מיט ליעבע, טהיילען מיט איהם זיינע ליידען און פֿריידען, און פון דער צווייטער זייט, אז דאָס זענען אזעלכע קינדער, מיט וועלכע מען קען געהן צום טיש, וועלכע מען קען אַרויספֿיהרען אויפֿן קריגס-פלאַטץ בעת דאָס פֿאַלק איז אין אַ עת צרה, בעת דאָס

נור איינמאָל לערנענדיג אין אַ קבֿלָה סֵפֶר אין שער הַתְּקוּן, ווי גרויס די-מַעֲלָה פֿונ'ם צדיק איז, וואָס ער קען דורך זיין תְּפִלָּה און דורך אַ פֿרִיזן מַתְקוֹן זיין דעם גאַנצען דור, האָט משולם געפֿיהלט ווי איהם איז ליב, טיג געוואָרען אין מוֹחַ, ער האָט אויף זיין קשׂיָא אַ תְּרוּץ געפֿונען.

— געטוי וּמַצָּאתִי תַּאֲמִין! האָט ער מיט שְׂמִיחָה אויסגערעדט, אז איך האָב געזוכט האָב איך טאַקי געפֿונען, פֿון הימעל האָט מען מיר אָנגעוויזען, ווי אזוי דאָס קען זיין אז דער גאַנצער דור זאָל זיין זכאי און משיח זאָל מחויב זיין צו קומען, ראָטשילד ברויך נור צו געבען פֿאַר איטליכען יודען, פֿאַר טף וְנָשִׁים, אפילו פֿאַר דייטשען, אפילו פֿאַר אַפֿיקורסים וואָס גלויבען נישט אין אַ רביין, צו ח"י גולדען פֿריון פֿאַר איטליכען, און אין דער גנע וואָס דער רבי וועט צונעהמען דעם פֿריון פֿאַר'ן גאַנצען פֿלל ישראל וועט ער טאַקי אַלעמען מתקן זיין, וועט טאַקי דער גאַנצער דור ווערען זכאי, וועט שוין משיח מִמִּילָא קומען, און אז ער וועט קומען, וועט דער טערק מוזען אָבעגעבען ארץ ישראל אָהן אַ גראַשען, אַדְרָכָה ער וועט נאָך מוזען צוצאָהלען אַרענדא געלד, וואָס יודען קומט, וואָס ער האָט אונזער לאַנד אזוי לאַנג געהאַלטען נאָר אומזיסט, ראָטשילד איז אַ יור אַ סוֹחַר און פֿערשטעהט אַ חשבון, אז אזוי וועט איהם בעסער לאָהנען ווי צו צאָהלען אפילו צו דריי רענדליך פֿאַר איטליכען יודען! ר' משולם האָט עס בער-רעכענט אויפֿן פּאַפּיער מיט טינט און פֿעדער, און האָט בעשלאָסען, פֿונ'ם געלד וואָס ראָטשילד וועט דורך דעם פלאַן פֿערדינען, קומט איהם העלפט, לְבַל הַפְּחוֹת העלפֿט, און האָט זיך אָנגעהויבען צוצוגרייטען אין וועג אַריין, צו ראָטשילד'ן, נאָר פֿריהער פֿאַר אַלץ מוז ער זיך זעהען מיטן רביין, דער רבי זאָל איהם בענטשען און געבען אַ שְׁמִירָה אין וועג אַריין, דער שטן זאָל איהם נאָר נישט קענען טהון.

אין איין שענעם פֿריהמאַרגען האָט ר' משולם געפֿראָוועט צו'ה מְכִילוֹת אין מַקָּה, אָבערדאווענט, גענומען דאָס פֿלית און תּפֿלין אונטער'ן

אלע היינטיגע פֿעלקער זענען נאָך געלעגען ווי ווילדע אין די וועלדער, האט ער שוין לאנג אויסגעארבייטעט אזא וואונדערליך-ערהאבענע תורת המוסר, אזא גראַסאַרטיגען געזעץ-בוך, אזא רייכען חובת-הלכות פֿערפֿלאַנצט מיט די הערליכסטע, פראַכטיגסטע בלומענ-מדות פֿון צדקה, פֿון חסד, פֿון רחמים, נאָהבֿת לרֵעך כְּמוֹךְ... א פֿאַלק, וואָס האט ביי אַהער בעזעסען דעם אונגעהויער-גרויסען כח איבער צולעבען פֿעלע פֿעלע גאָר נישט דער ערך שטאַרקערע נאציאָנען פֿאַר איהם.

און איך פֿרעג נאָך אַמאָל די אייגענע זאך: איז נישט העכסט ערבערמליך צו עקוקען מיט די אויגען ווי אזא פֿאַלק צאפֿעלט זיך צווישען לעבען און טויט, שפּרייט אויס זיינע דאָזיגע הענד און בעט זיך נעביך מיט די לעצטע כוחות: העלפט מיר, ראטעוועט מיר, בריינגט מיר צום חיות, — און אלע שטעהען און קוקען זיך איין, און אלע שטעהען און הערען זיינע זיפֿצען, זיינע קרעכצען, אנדערע ענטפֿערען איהם און זיך מיט א קרעכץ, אנדערע העלפֿען איהם און זיך א טרעהר פֿערשלינגען. מיט דעם הויבט זיך אָן, און מיט דעם לאָזט זיך אויס.

און ווי דאָרף דאס נאָך מעהר קרענקען, אז מען זעהט ווי מען-שען, שטיקליך אייגענע פֿלומר'שע, קומען צו געהען מיט פֿאַרטיגע בויך-ספרות און זאָנען, און נאך ווי מיט אַ ביזער: וואָס מאַכט מען דאָ אזא וועזען פֿון דעם חולה? צי ער אַ לייזן ליידעט נור? צי איהם אַ לייזן איז שלעכט? אלע ליידען, די גאנצע מענשהייט ליידט, שרייט אום הילף, און אזוי וועט געהאַלפֿען ווערען, וועט דענסט-מאָל ממילא איהם, דעם אלטען ישראל, אויך ווערען בעסער...

ניין, טויזענד מאָל ניין, מיינע טהייערע מענשענ-פֿריינד! איהר מענט זיך אייך אויסציהען, איהר מענט זיך אייך אפילו צוריסען שווערענדיג, וועל איך נאך אלץ נישט גלויבען אין דעם אמת פֿון אייער אלגעמיינער מענשענ-ליעבע. ריכטיג האט איינער געזאָגט: די ליעבע צום מענשען, מוז זיך אָנהויבען ביי זיך אין דער היים! דער מענטש, וואס ביי איהם זענען אָנגעשטאַרבֿען, וואס ביי איהם זענען פֿאַרצולוירט די ליעבעס-געפֿיהלע צו אייגענע, צו

און די גרעסטע סכנה, די שרעקליכסטע, די מורא'דיגסטע ער-וואַרטעט מיט דער צייט אונז מורח-יודען איבער אונזער אַרימקייט, איבער אונזער דחקות, וואס טויג אונז, וואס ניצט אונז אונזער פֿרוכט-באַרקייט, אז מיר ליגען איינער דעם אנדערען אויפֿ'ן קאָפּ, אז מיר זענען אויפֿגעשטיקט, אויפֿגעפרעסט ווי אין הערינג-פֿעסער, אז מיר האבען קיין לופֿט נישט, אז מיר האָבען נישט מיט וואס צו אַטהעמען, און דעריבער איז אויסגעברייטעט צווישען אונז סחאָמע און פֿעל אנדערע קראַנקהייטען מעהר ווי ביי אנדערע פֿעלקער, און דעריבער בריינגען מיר אויף דער וועלט שוואַכע מיני בעשעפֿנישען, קינדער בלאסע, אויסגע-מאַגערטע, פֿערפֿינסטערטע, הויקערדיקע, מיט אלע סאַרטען פסיכישע קראַנקהייטען, אפילו די יודישע ציהרונג, דער יודישער מח האָט פֿון צרות אויך אָנגעהויבען צו דאָרען, ביי וועמען זעהט מען אזוי פֿעל אידיאָמען, ביי וועמען זעהט מען נאָך אזוי פֿעל מִשְׁוָגִים ווי ביי אונז? און ווער ווייס וויפֿעל גרויסע געניעס וואָלטען געקענט אַרויס פֿון די משוגעים, ווען זיי וואָלטען געהאַט איין אנדער לעבען, דער בעוואוסטער איטאַליענישער פראַפֿעסאָר לאַמבראָזא, אונזער אַ לייבליכער ברודער, זאָגט דאָך, אז פֿון געניע צו אַ משוגענעם איז נור איין טריט...

קען מען זיך פֿאַרשטעלען אַ מין שרעקליכערע, טרויעריגערע הערצרייסענדערע סצענע פֿון צו זעהען ווי אַ גאנצעם פֿאַלק איז גוסס, ווי אַ גאנצעם פֿאַלק ראַנגעלט זיך מיט דעם טויט? און נאָך וואָס פֿאַר אַ פֿאַלק? אַ פֿאַלק וואס טראָגט אויף זיינע פלייצעס אַ דריי-טויזענד-יעהריגע היסטאָריע, אַ היסטאָריע, וועלכע איז פֿון דעם ערשטען בלעטל ביז דעם לעצטען געשטריקט, געוועבט פֿון פֿעריל, פֿון בריליאַנטען, פֿון די גרעסטע געדאַנקען, פֿון די מערקווירדיגסטע, הייליגסטע מעשים, מיט איין וואָרט, פֿון אַרץ וואס עס איז איידעל, ערהאבען, אַ פֿאַלק וואס האָט די ערשטע בעשאַנקען די מענשהייט מיט דעם גרויסען רעיון פֿון אחרות הבוֹרָא, פֿון דער איינציגער גאָטהייט, אַ פֿאַלק וואס פֿאַר דעם איין קלייניקען תנכֿלע אליין איז ער שוין ווערטה, אז די גאנצע מענשהייט זאָל זיך בוקען און קניען פֿאַר איהם, אַ פֿאַלק וואס בעת

מיט יודים און פֿסניקים, לענט זיך שלאָפֿען, שטעהט אויף פֿאַר טאָג, דאָ ווענט און געהט ווייטער, ביז ערשט ארפֿ'ן דריטען טאָג איז ער געקומען אין ווינאָגראַדקע.

און האָט ער פֿיהלט קיין מידגקייט, דערקענט איהם קיינער נישט, אזוי אָבערזעהרט און איינגעחושט איז ער געוואָרען פֿון זיינע תּענית'ס, מִקְנאות און פֿון זיין וועג צו פֿוס, דער פֿוס בלאַס, די ליפֿען בלוי און טויט, און נור די אויגען ברענען מיט אַ נישט נאָטירליכען פֿייער.

אַ גאנצען טאָג האָט ער צוגעגרייט און מַכֵּד געוועזען זיינע רייד צום רבי'ן, — אויף מאַרגען האָט ער זיך אָנגעהויבען צו צושטופֿען צום טהור, וואו דער גבאי שטעהט מיט אַ שליסעל, לאָזט אַרײַן און לאָזט אַרויס איט-ליכען אורח אין רבי'ס חדר, משולם האָט געפֿריכט רעדען מיט'ן גבאי, איהם געזאָגט, ער איז געקומען וועגען זעהר אַ וויכטיגען ענין, ער וועט איהם אין נישטען מיט טויזענדער בעצאָהלען פֿאַר דעם איין גולדען וואס ער האָט איהם איצט נישט צו געבען, נאָך דער גבאי איז דאָרט ווי אַ שטיין, און לאָזט איהם אין חדר נישט אַרײַן, ר' משולם טרעט נישט אָב האָטש דער גבאי איז איהם איטליכע מינוט מַכֵּד מיט אַ שטויס אין זייט.

פֿלוצלינג האָט משולם מיט אַ איבערנאָטירליכען כח אַ חאַפּ געטהון דעם שליסעל פֿון גבאי'ס האַנד, אַ דרעה געטהון דעם שלאָס, אַ ריס געטהון די טהור, און איז אַרײַן גלייך צום רבי'ן.

דער גבאי האָט אפילו זיך אַ יאָג געטהון נאָך איהם אַחאַפּ צו טהון אזא עזות מִחֻצָה פֿאַר'ן קאַלנער און איהם אַרויסוואַרפֿען צו אַלל די רוחות. נאר משולם האָט אַ ווילדען געשרי געטהון!

— רבי: נישט לאָזט דעם שטן מיר ביי טהון, איך בין געקומען אין אַ שליחות פֿון כלל ישראל!

דער רבי האָט עס אפילו נישט געהערט, נאָך גענוג געוועזען אַ קוק צו טהון אויף זיין חֻשְׁקִי'דיג פֿוס און צו פֿערשטעהן, אז ער האָט זיין לעצטע

האַפֿנונג אורף איהם, דאָריבער האָט דער רבי געהייסען דעם גבאי אַרויס-געהן און לאָזען דעם צושטאָקענען יודען מיט איהם אליין.

אזוי אליין מיט'ן רבי'ן האָט משולם נאָך קיינמאָל די נְכִיָּה נישט גע-האַט צו זיין, דנט ער פֿאַהרט צו איהם, ער האָט אין דעם אליין געוועהן אַ סײַטן אז עס איז אַ עת רצון, דעריבער האָט ער מיט גרויס מוטה אַרויס-גערעדט:

— רבי, ראשית כל דְּבָר, לעג איך אייך דאָ אַנדער אַ העלפט פֿון מיין חלק עולם הבא אויף פֿדיון, איהר וואָלט מיר נישט פֿטֵר'ן בְּשֵׁה"י פֿה"י, איהר וואָלט עס טאָק צוגעהמען און מיר אויסהערען פֿון אָנהויב ביז'ן סוף. — איך ברויך נישט דין עולם הבא! ענטפֿערט דער רבי, האָט דו אַ מַטְבֵּעַ, ח"י וְהוֹבִים אָדאַר ח"י קאַפּיקעס, וועל איך געהמען פֿדיון, אז נישט ברויך איך נישט. —

— רבי, איז מיין עולם הבא וועניגער ווערט ווי ח"י וְהוֹבִים? — פֿרעגט משולם פֿערוואַנדערט.

— חלילה, — ענטפֿערט דער רבי, — ווי קליין אַ יודענס חלק איז דאָרט אין עולם האַמָּת איז עס אַלץ נישט אָבצושטאָמען מיט כל הון דַּעֲלָמָא. נאָר דו ווילסט דאָך אַ תקון, מוזט דו געבען דוקא אַ מַטְבֵּעַ, ווייל דער דור האָט פֿונם געוועזען כמטבע מוז דער תקון זיין על יְדֵי מַטְבֵּעַ!

— ווייסט איהר וואָס, רבי, — רופֿט זיך אָב ר' משולם אַלץ צוהוצטער און פֿעסטער, — נעמט דערווייל די העלפט פֿון מיין עולם הבא בְּתוֹר מַטְבֵּעַ, נאָר איך וועל זיך בקרוב זעהן מיט ראָטשילד'ן, וועל איך ביי איהם נעמען אַ פֿאַר מיליאָן, וועל איך אייך אָבצאָהלען אייער פֿדיון פֿתּוּשׁוּאות חן.

— וואָס רעדסט דו? וואָס פֿאַר ראָטשילד? ביזט דו מַטְבֵּעַ? ביזערט זיך דער רבי און הויכט אָן זיך צו שרעקען פֿאַר משולם און נאָך מעהר פֿאַר זיינע ווילד ברענגענדע אויגען.

— רבי, איהר ווייסט, אז איך בין נישט-מטורף, שרייט משולם מיט הויט, איהר ווייסט שוין אז איך בין געקומען צו אייך זיך מַנְשֵׁב זיין וועגען

ליכע איהר וועט דאָרט בעגענען, אַה וויפֿיעל ליידענדע איהר וועט דאָרט טרעפֿען, און אלע וועלען אייך דאנקען, און אלע וועלען אייך קושען, און אלע וועלען איבער אייך ניט וויסען וואָס צו טהון פֿאַר די קלענסטע הילף, פֿאַר די קלענסטע טרֿעה, פֿעט או יענע פֿאַר וועלכע איהר ווילט אַרבייטען, פֿאַר וועלכע איהר ווילט בריינגען קרבנות, ווער ווייס צי זיי וועלען אייך האָטש געבען א שטיקעלע דאנק, גיכער קענט איהר נאך פֿון זיי קריגען מיט א שטיין איבערן קאפּ, וואָרום אויף דעם זענט איהר דאך יודען. עס זענען שוין געווען אזעלכע מעשיות...

דער ריכטיגער סימן פֿון דער יודישער קראנקהייט ליגט אָפֿען פֿאַר די אויגען, עס פֿעהלט יודען אהדות, פֿעראייניגונג. די אברים פֿון אונזער פֿאַלקס-קערפֿער זענען צישאָטען וואו די וועלט האָט אַניעק און האָבען ממילא איינער פֿונם אנדערען קיין שום יניקה ניט. א גוף מיט צופיצעלטע, מיט אָנגעריסענע גליעדער קען בשום אופן ניט עקד זעסטירען. יודען דאַרפֿען פֿעראייניגט, פֿערבונדען ווערען, דער אויס-דרוק „חברים כל ישראל“ דאַרף ניט זיין קיין פֿוסטער קלאנג, נאָר ער מוז דורכגעפֿיהרט ווערען אין לעבען. מענטשען צוריסענע מיט אונגאנדער קענען אויף קיין פֿאַל קיין זאך ניט אויפֿטוהן, האָבען ניט די מעגל-ליכקייט צו אַרבייטען פֿאַר איין צוועק. פֿערקעהרט מענטשען פֿער-בונדענע, זענען אים שטאַנד אויסצופֿיהרען די גרעסטע זאכען. די ער-ווינטשט אהדות מוז אָבער אונטער זיך האָבען א פֿעסטען פֿונדאמענט אויף וועלכען זי זאָל אויפֿגעבויט ווערען, עס דאַרף אויפֿגעזוכט ווערען אזא הויכער רעיון, אזא אידעאל, וואָס זאל זיין אים שטאַנד אויפֿ-צובינדען אלע יודישע הערצער, און וועלכער עס זאָל זיין דער מיטעל-פֿונקט, וואָס אַרום איהם זאָלען זיך אַרומפֿלעכטען אלע דאנות, אלע זאָרגען צו די פֿיזישע און גייסטיגע אינטערעסען פֿון דעם גאַנצען כלל ישראל.

און אַט דאס אידעאל האט זיך שוין געפֿונען. דאס איז דער — ציוניזם. נאָוואָדזשאַוו. ש. ל. ציטראָן.

עלטערן, צו קינדער, דער וועט מיר אויף קיין פֿאַל קיינמאל ניט קענען איינשמיצען, אז אַנשטאָט דעם נעהמט ער אַרום מיט זיין האַרץ די גאַנצע מענשהייט.

אדרבה, לעגט אַוועק אלע קרעפֿטען און סטאַרעט זיך פֿריהער געזונד צו מאַכען אונזער אייגענעם חילוף, זעהט אז ער זאָל פֿריהער אליין צוקומען צו א שטיקעלע ברעג אין לעבען, און נאָכהער וועט ער אייך אפשר העלפֿען אין דעם גאַנצן גרויסען אַלגעמיינעם בנין. א מענטש, וואס איז אליין געבונדען אין קייטען, קען דעם צווייטען צו הילף ניט זיין, און דעריבער מוז מען צוערשט זאָרגען דעם פרט צו העלפֿען, און נאָכדעם ערשט דעם כלל. מיר אליין הענגען נאך אין דער לופֿט, אין ווינה, ביי אונז אליין איז נאך חשך, פֿינסטער, די כחות זענען שוואַך ווי ווייט מען קען זיך נור פֿאַרשטעלען, מען שטעהט קוים איין אויף די פֿיס, און איהר פֿערלאָנגט, אז מיר זאָלען אַוועקוואַרען אונזערע אייגענע דאנות, און געהן נעהמען זאָרגען פֿאַר די גאַנצע מענשהייט, — א שענער פֿלאַן חילעבען, ניטאָ וואס צו רעדען!

און וואס פֿאַר א משוגענער, וואָלט איך וועלען וויסען, וועט גאָר וועלען אָננעהמען אונזער הילף? מען וועט דאך נאר מאַכען חזק, מען וועט זיך דאך נאר פֿון אונז אנלאָכען אין די הויפֿענס, אז מיר ביי אונזער היינטיגען מצב, אז מיר קאליקעס, מיר הונגעריגע, מיר דורכגע-מיר גאַססע וועלען אין אזא עת צרה קומען נאר העלפֿען אנדערע, און וועמען? די וואס זיי איז אין אלע אופנים נאר ניט דער ערך בעסער פֿאַר אונז, די וואָס זיצען ביי זיך אין דער היים און געניסען פֿון אלע מעגליכע רעכטע?

איהר האט נוטע, איידעלע, געפֿיהל-פֿאַלע הערצער, איהר ווילט העלפֿען עלענדע, איהר ווילט לייכטער מאַכען ליידענדע, איהר ווילט טרייסטען אומגליקליכע, אַה, מַחִיב־אֶת־יָתָא, גאַטעס זענען אויף אייער קאפּ, אבער צו דעם צוועק דאַרפֿט איהר זיך דאך גאָר ניט מטריה זיי אַוועקגעהען אזוי ווייט. ניט נאר איין טריט אין אונזער יודישער געסיל, אַה וויפֿיעל עלענד איהר וועט דאַרטען זעהען, אַה וויפֿיעל אומגליק-

דער גאַולה, ווענען משיח, און איהר ווילט מיך ניט דוֹחַה זיין, נאָר פרובען מיך ווי שטאַרק בין איך אין מיין רצון. מיינט ניט איך וועל אזוי אַבטער-טען פֿון אייך, איהר מוזט מיר אייער ברכה און אייער שמירה געבען אין וועג צו ראָטשילדען!

— האַצקעל, האָט דער רבי אַ געשריי געטהון צום נבאי א דער-שראָקענער האַצקעל, גיכער קום אַריין, נעהם צו דעם מטורף פֿון מיר, ער קען מיך נאך מוֹזק זיין!

די טיהר האָט זיך געפֿענט און האַצקעל דער נבאי איז אַריין, נאָר איידער ער האָט נאך צייט געהאַט אַ האַפּ צו טהון משולם, האָט זיך משולם מיט ביידע הענד אַ האַפּ געטהון פֿאַרן רבין, איהם אַרומגענומען מיט אלע כחות און האָט געשריען:

— איך האַלט זיך בִּקְרִינֹת הַמִּזְבֵּחַ, אַוועק פֿון מיר האַצקעל, סְטָרָא אַחֲרָא! דו האָסט קיין שְׁלִיטָה ניט, אז איך האַלט זיך אָן דעם הייליגען רבין, — ראַטעווע מיך האַצקעל, אַ מְשֻׁנָּע אַ מְטוֹרָף, רַחֲמָנָא לְעָלָא! וואָס לאַזט מען אַריין אַ מטורף צו מיר? — שרייט דער רבי און ציטערט.

— רבי, איך שווער ביי דעם גאָל צָדִיק, ביי משיח און ביי כלל ישראל, אז איך וועל ניט אַבטערעטען פֿון אייך ביז איהר וועט מיך אויס-הערען! — שרייט משולם מיט די לעצטע כחות, — צוהאַקט מיך דאָ, צובראַקט מיך, איך האָב קיין מוֹרָא ניט, גאָלי תּוֹק, די גאַולה וואָס איך וויל ברענג-נען אויף יודען איז שטאַרקער פֿאַר טויענד האַצקעלס!

האַצקעל האָט געזעהען, ער וועט אליין גאָר נישט מאַכען, האָט ער ברייט די טיהר געפֿענט, אַ געשריי געטהון: יודען ראַטעוועט דעם רבין, אַ משוגע איז אויף איהם אָנגעפֿאַלען.

אַ פֿאַר צענדלינג יודען זיינען אין חדר אַריין, זיך אַ וואָרף געטהון אויף משולם, מען האָט איהם די הענד צוביסען, די ביינער צובראַכען און איהם אָנגעריסען פֿונם רבין, משולם האָט געקעמפֿט ווי אַ העלד, קיין

וועהטיג ניט געפֿיהלט און זיך פֿון רבינס חדר ניט געלאָזט אַרויסשלעפֿען. דאָס בלאַסע פנים זיינס האָט זיך אָנגעצונדען, גרויסע טראָפענס שווייס האָבען זיך פֿון איהם געגאָסען און די אויגען האָבען געשאָטען פֿונקען פֿייער. — יודען, פֿיהרט איהם צו צום ברונען און גיסט איהם קאַלט וואַ-סער אויפֿן קאָפּ, ביז זיין טירוף וועט זיך אָבקיחלען! — האָט דער רבי גע-הייסען, — דאָס איז אזא טירוף, אַ דַּבּוּק, רַחֲמָנָא יִצְלָנוּ. נור קאַלט וואַסער, גי-כער, אז ניט וועט ער מענטשען מוֹזק זיין!

אין גענוג קלעפּ און זעטצען האָט נאך משולם געהאַפּט ביז דער עולם האָט איהם צום ברונען צוגעטראָגען, וואו מען האָט איהם אָנגעהויב-בען אָבגיסען מיט קאַלט וואַסער. אַ צעהנדלינג חסידים האָבען געשעפּט, און נאך אַ צעהנדלינג האָבען די מַצוּה געהאַט איהם אָבצוגיסען און אזוי לאַנג האָט מען איהם קאַלט וואַסער געגאָסען, ביז ער האָט שוין קיין כח געהאַט צו ראַנגלען זיך און צו קרעכצען אפֿילו, ווי אַ פֿערקיהלטער, אַ פֿערנליזער-טער איז ער ליגען געבליבען אין דעם טייך וואַסער אונטער איהם, און מען האָט נור געהערט ווי עס קלאַפּט אַ צאָן אָן אַ צאָן פֿאַר קעלט. פֿונדעסט-וועגען האָט מען, פֿון יָתֵר בְּמַחֲזֹן וועגען, איהם געבונדען הענד און פֿיס און איהם אַריינגעוואָרפֿען אין רבינס קִקְדָש, צווישען קראַנקע, צווישען חוֹלִי נַפְלִים דיגע און אנדערע מַיִם גִּלְגּוּלִים און דַּבּוּקִים, וואָס וואַרטען דאָ אין הקדש אויפֿן רבינס תקון.

אַ גאַנצען מַעַת לַעַת איז ה' משולם אַ געבונדענער אַ נאַסער, אַ דורכ-געוויקטער געלעגען אויף דער פּאַדלָאָנע פֿון דעם בלאַטיגען הקדש. ביז מען האָט זיך אַרומגעקוקט אז ער רעדט שוין ניט פֿון טירוף און מְשֻׁנָּע נאָר פֿון אַ היטץ קראַנקהייט. חסידים האָבען מוֹרָא געהאַט פֿאַר אַ פֿלבל, טאַמער שטאַרבט ער, קען נאך אַרויסקומען אַ גאַנצער מְשֻׁנָּע חֲלִילָה, האָט מען איהם אָנגעבונדען, אויף אַ בעטעל אַוועקגעלעגט און דעם רבינס פֿעלשער האָט איהם רפואות געגעבען.

פאליטישע איבערזיכט.

די לאגע אין טראנסוואל — די טראנסוואלער קאמיטעטען. —
די פֿערייניגונג צווישן דייטשלאנד און ענגלאנד. — גריכענלאנד
און קרעטא.

דעם 11טן אקטאבער איז געוואָרען אַ יאָהר ווי עס געדויערט
שוין די מלחמה אין דרום אפריקא. האָטש פֿון דעם בויערשען חיל
אין נור געבליבען 10,000 מענטשן, האָטש טראנסוואל און אראניען
זענען אין גאנצען פֿערפֿליצט מיט ענגלישע סאָלדאטען, פֿון דעסט-
וועגען גיבען זיך נאָך די בויערען אַלץ נישט אונטער און ווילען בעסער
שטאַרבן צוזאַמען מיט דער פֿרייהייט פֿון זייער לאַנד איידער צו לעבען
פֿריי אַלס ענגלישע אונטערטאנען. די בויערען טהוען נאָך אַלץ אן
די ענגלענדער פֿיעל שווייגקייטען, פֿאַלען אָן אויף קלענערע ענגלישע
טהיילען פֿון חיל, צורייסען דעם טעלעגראַף, צושטערען די אייזענבאָהן,
שניידען אָב פֿון זיי די וועגען מיט פראַוויאַנט. כדי צו מאַכען וואָס
ניכער איין עק פֿון דער מלחמה, וויל איצט ראבערטס מודיע זיין, אז אַלע
בויערען, וואָס וועלען נאָך ווייטער מלחמה האַלטען געגען ענגלאַנד,
וועלען בעשטראַפֿט ווערען ווי בונטאוושיקעס און אז ביי אַלע איינ-
וואָהנער, וואָס וועלען ענגלאַנד נישט זיין טריי, וועט מען צונעהמען
זייער האָב און גוט. מיט אַזוינע שטרענגע מיטלען האָפֿען די ענגלענדער
צו צוברעכען שוין איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל די עקשנות פֿון די בויערען.
צובראָכען פֿון צרות און זאָרג פֿאַהרט איצט דער פרעזידענט
קרינגער אויף אַ האַלענדישען שיף קיין אייראָפּא. פֿריהער וועט ער
קומען קיין פֿראַנקרייך, דערנאָך קיין האַלאַנד. די קאָמיטעטען, וואָס
זענען געגרינדעט געוואָרען אין פֿראַנקרייך, דייטשלאַנד און האַלאַנד,
צו אַנטווערפֿן פֿאַר די בויערען, גרייטען זיך צו איהם מקבל פנים צו זיין
מיט גרויס פאראד. מיט זיין קומען וויל מען פֿערשטאַרקען דאָס אינטערעס
צו די אומגליקליכע בויערען. נישט לאַנג איז געווען דעם פרעזידענט
קרינגערס געבורטסטאָג און צו דעם טאָג האָט ער געקראַגען אַ דעפּעשע
פֿון פֿאַרייער טראנסוואלער קאָמיטעט, אויף וועלכער עס זענען געווען
102,180 אונטערשריפֿטען, דער דייטשער קאָמיטעט האָט איהם גע-

שיקט איין טעלעגראַם מיט 1,100,100 חתימות. איצט צו זיין
קומען אין אייראָפּא וועלען די דעמאָנסטראַציאָנען פֿאַר די בויערען
און געגען די ענגלענדער געוויס נאָך גרעסער זיין. די רעגירונג פֿון
בעלגיע האָט מורא, אז קרינגערס קומען זאָל נישט אַרויסרופֿען אין
איהר לאַנד אַ צו גרויסע בעוועגונג געגען ענגלאַנד און זי האָט דערום
געבעטען, אז קרינגער זאָל אויף זיין וועג קיין האַלאַנד זיך אין בעל-
גיע נישט אויפֿהאַלטען לאַנג.

מיט קרינגערס קומען אין אייראָפּא וועלען ווידער אויפֿלעבען
די פֿריינדליכע געפֿיהלען צו די בויערען, וואָס וועלען זיין נור אַ קליינע
נחמה פֿאַר די בויערען. דען מיט וואָס קען מען די בויערען טרייסטען
ביי זייער נאַציאָנאַלען אומגליק? די אויסזיכטען אויף וואָס ס'איז פֿאַר
אַ הילף זענען אין גאנצען פֿערשוואַנדען, די ענגלענדער וועלען פֿון
זייער האַנד בשום אופן נישט אַרויסלאָזען די איינגענומענע לענדער,
בפרט נאָך אז די ענגלישע פֿאָליטיק ווערט אונטערשטיצט אויך פֿון
דער דייטשער רעגירונג.

די פֿריינדשאַפט צווישן ענגלאַנד און דייטשלאַנד איז איצט
נאָך מעהר פֿערגרעסערט געוואָרען דורך די הינעזישע פֿאָליטיק, אין
וועלכער זיי האָבען איצט אַבגעמאַכט צו געהן האַנד אין האַנד. אין איין
טאָג האָבען די רעגירונגען פֿון די ביידע לענדער מודיע געווען 3 פונקט-
טען פֿון זייער אַבמאַך: ערשטענס, דאָרף די הינעזישע מלוכה בלייבען
גאַנץ און נישט צוריסען אַזוי ווי פֿאַר דער מלחמה; צווייטענס, דאָרף
ווערען פֿאַר אַלע נאַציאָנאַלען דער האַנדעל פֿריי אין אַלע הינעזישע
פֿאַרטען ביים ים און ביי די טייכען; דריטענס, געהמען זיך דייטש-
לאַנד און ענגלאַנד דאָס רעכט בעזונדער צווישן זיך דורכצוקומען אין
פֿאַל ווען אַ וועלכע ס'איז מלוכה וועט געהמען לאַנד אין הינא.

די ביידע מלוכות ווענדען זיך צוגלייך מיט אַ צירקולאַר צו אַלע
פֿעראינטערעסירטע מלוכות אַנצונעהמען זייערע פֿאַדערונגען. איטאַליען
און עסטרייך האָבען שוין געענטפֿערט מיט יא. פֿון די איבריגע מלוכות
איז נאָך דערוויילע קיין ענטפֿער נישט אָנגעקומען.

פֿערשפּאַרט אַזוי פֿיעל יסורים און צער. אז ער האָט עס אָבער נישט גע-
וואָלט, מִסְתָּמָא ווייס ער אז איך בין יאָ ראוי — היינט ווי באַלד אז יאָ, וואָס
וויל ער איצט מיך נישט זעהען? האָט ער מורא פֿאַר מיר? האָב איך חלילה
אין מיין גאַנצען לעבען וועמען שלעכטס געהאָט? ס'ידען, עס איז וואָס מיט'ן
רבי'ן אליין געשעהען! . . . ווער ווייס וואָס די סטראַ אַחראַ האָט געקאָנט
אַבטהון אַ מעשָה?

און ר' משולם דערמאַנט זיך די געשיכטע מיט שְׁלמה המלך, ווי
דער אַשְׁמְדַאי האָט איהם אַמאָל איינגעשלונגען, אויסגעשפּיט פֿאַר פֿיער-
הונדערט מייל ווייט, און האָט זיך אליין געזעצט אויפֿן פֿסא שלמה, גע-
נאַררט די וועלט, אַלע האָבען געמיינט, אז דאָס ויצט טאַקי שלמה, האָטש
דער אמת'ער שלמה המלך איז אומגעגאַנגען ווי אַ בעטלער פֿון שטאָרט צו
שטאָרט און געשריען: אַני שלמה!

— וואָס קען דאָ נישט זיין, אז דאָ האָט אויך געטראָפֿען אַזאַ מין
מעשָה? — האָט ער צו זיך גערעדט. — גלאַט איז דאָס נישט! . . .
און משולם האָט אָנגעהויבען גאָט בעטען פֿאַר איטליכען חסיד וואָס
איז אַריינגעגאַנגען צום רבי'ן ער זאָל דאָרט נישט נָק ווערען ווי ער, און זאָל
אַרויסגעהן בְּשָׁלוֹם.

איהם האָט זיך זעהר געוואָלט אַריינגעהען צום רבי'ן, אַראָבשלעפֿען
איהם אַ שיך און אַ קוקטהון צו האָט ער פֿים גלייך ווי אַלע מענטשן, אָדער
נור הינערשע פֿים ווי דער אַשמדאי דאָרף האָבען. נאָר ער האָט זיך נאָך
צו שוואַך געפֿיהלט, און זיך אין אַ ספֿינה אַריינגעוואָרפֿען, מען זאָל איהם נאָך
אַמאָל ביים ברוינען אַוועקשטעלען, איהם מיט קאַלט וואַסער צו גיסען, האָט
ער שטאַרק מורא געהאַט. קאַלט וואַסער, האָט בכה אַבצוקיהלען דעם
שטאַרקסטען פֿלאַם, וואָס די קבֿלה האָט אין איהם אָנגעצונדען, פֿונדעסט-
וועגען איז ער נאָך אַלץ אין ספֿק געוועזען, צי האָט ער נישט אַ טעות. נאָר
איינמאָל האָט איהם האַצקעל געזאָגט: ר' משולם, געהט אַהיים, דער רבי

ווי לאַנג ער איז אָהן זינען געלעגען, ווייס ר' משולם נישט, נאָר אז ער
האָט די אויגען געעפֿענט און דערוועגן וואָס מיט איהם טהוט זיך, האָט ער
געזאָגט: — צדיק ה' על כָּל הַבָּא עָלַי! אַ פֿפֿרֶת עָן זאָל עס מיר זיין.
איך האָב נאָר בעסער זיך נישט פֿאַרגעשטעלט! אמת, איך האָב נאָך גרויסע
יסורים, אָבער יסורים איז אַ גרויסע ספֿינה צו מיין פֿלאַן און איצט בי איך
זיכער, אז מיין פֿלאַן וועט אויסגעפֿיהרט ווערען.

אז ער האָט שוין כח געהאַט אויף די פֿים צו שטעהען און איז אויף
הויף אַרויס און געוועהן ווי חסידים צולויפֿען זיך פֿון איהם ווי פֿון אַ
משונענעם — האָט ער זיי נאָכגעשריען: האָט קיין מורא נישט, דער רבי
האָט מיך שוין מִתְקן געוועזען, איך בין שוין געוונד!

בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ האָט ער זיך געבעטען מען זאָל איהם צולאָזען צום
רבי'ן, ער וויל איהם בעדאַנקען פֿאַר דעם נפֿון, צו וועלכען ער האָט איהם
געשטעלט, ער וויל זאָגען, אז איצט איז ער שוין געוונד און געהן זיין וועג
ווייטער. מען האָט אפילו דעם רבי'ן דערצעהלט, אז דער מטורף איז שוין
גענווען און וויל אַריינגעהן צו איהם בְּהִבְנָה איהם מְחִילָה בעטען. נאָר דער
רבי האָט געענטפֿערט, איך בין איהם מוֹחֵל, מוֹחֵל, גאָט זאָל איהם זיין
רפואה צושיקען, אָבער זעהן מיך זאָל ער מעהר נישט, איך האָב אַ חוֹלְשָׁא
בעקומען פֿון שרעק, אַ מִין קְלִיפָה נישט דאָ געדאַכט.

משולם'ן האָט דעם רבי'נס תְּשׁוּבָה שטאַרק פֿאַנג געטהון, ער האָט
זיך שטאַרק פֿערטראַכט, ווי קען עס איהם אַזוינס געשעהן? ווייס דען דער
רבי בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נישט זיין פֿונד, זיין הייליגע שְׁלִיחוֹת אין וועלכע ער איז
געקומען אַהערצו? ניין, דער רבי איז מחויב צו וויסען, היינט ווי באַלד ער
ווייס, פֿאַר וואָס איז ער איהם מַצֵּר, אַזוי שטאַרק מצער? האָט דער רבי
געוועהן ברוח הקודש, אז איך בין נישט ראוי אַראָבצוברענגען משיח, האָט
ער בעדאַרפֿט זאָגען פֿשוט: משולם, דיין רצון איז טאַקי גוט, נאָר נישט
דו ביזט, ראוי צו אַזא גרויסע מַצוּה, וואָלט איך איהם געגלויבט, און וואָלט

וואָהנער בעשטעהט נאָך אויך איצט פֿון גריכען; די קלענערע העלפֿט בעשטעהט פֿון טערקען. אין די לעצטע צעהנדליגע יאָהרען זענען אָפֿט פֿאַרגעקומען בלוטיגע געשלעג צווישען די טערקען און גריכען; ביי יעדער מלחמה, וואָס טערקיי האָט נור געפֿיהרט, האָבען די גריכישע איינוואָהנער פֿון דער אינזל געמאכט מרידות זיך אָבצורייסען פֿון טערקיי און זיך צו פֿערייניגען מיט גריכענלאַנד. אַ שטארקע מרידה איז אויך אויסגעבראָכען אין קרעטא פֿאַר פֿיער יאָהרען. לאַנג האָבען געדויערט די מלחמות צווישען די גריכישע און טערקישע איינוואָהנער אויף דער אינזל, וועלכע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט גרויס אכזריות פֿון ביידע זייטען. די לאַנגע אין קרעטא האָט אַרויסגערופֿען אַ גרויסע בעוועגונג אין גאַנץ גריכענלאַנד. דאָס פֿאַלק האָט פֿערלאַנגט אַז די גריכישע רעגירונג זאָל העלפֿען די קרעטער. די גרויסע אייראָפעאישע מלוכות האָבען גענומען אויף זיך צוזאמען איינצושטילען דעם בונט און אָבצוהאַלטען גריכענלאַנד פֿון אַ מלחמה מיט טערקיי. די פֿערייניגטע אייראָפעאישע מלוכות האָבען מוהיר געווען גריכענלאַנד, אַז זיי וועלען בשום אופן נישט דערלאָזען אָבצורייסען קרעטא פֿון טערקיי און אַז זיי וועלען נור צווינגען די טערקישע רעגירונג איינצופֿיהרען בע-סערע אָרדנונגען אין לאַנד. גריכענלאַנד האָט נישט געהערט און אָנ-געהויבען אַ מלחמה מיט טערקיי. די מלחמה האָט זיך זעהר אומגליק-ליך אויסגעלאָזט פֿאַר די גריכען. ביים שלום האָבען זיך איינגעמישט די אייראָפעאישע מלוכות און האָבען בעשלאָסען אַז קרעטא זאָל קריגען איין אייגענעם פֿאַרלאַמענט. מיט דעם רעכט אליין אַרויסצו-געבען געזעצען, און מיט אַ נענערלאַנגענער אַר, וואָס וועט ווערען בעשטימט פֿון די אייראָפעאישע מלוכות. די אינזל בלייבט נור נאָך דעם נאָמען איין טערקישע. צום נענערלאַנגענער אַר האָט אייראָפּא בעשטימט אויף 3 יאָהר דעם גריכישען פֿרינץ געאַרג. איהם איז גע-ראטען איינצופֿיהרען בעסערע אָרדנונגען און אויסצולעשען די בונטען. אַ גרויסער טהייל טערקען האָט געמוזט פֿערלאָזען דאָס לאַנד און די אינזל איז אייגענטליך אין גאַנצען געוואָרען אַ גריכישע. איצט האָט זיך דער פֿרינץ געאַרג בעשלאָסען צו בעזוכען די קעניגליכע הויפֿען

דער אָבמאך צווישען דייטשלאַנד און ענגלאַנד האָט געמאכט אַ גרויסע ווירקונג אין דער פּאָליטישער וועלט. די פֿאַדערונג נישט צו-צונעהמען לאַנד פֿון חוץ האָבען שוין פֿריהער פֿון זיי געשטעלט אויך רוסלאַנד און פֿראַנקרייך, דער פונקט קען דערום קיין גרויסע בעדיי-טונג נישט האָבען. וויכטיג איז דער צווייטער פונקט, וועלכער פֿאַדערט „אָפֿענע טיהרען“ אין חוץ פֿאַר אלע נאַציאָנען. דער פונקט איז זעהר וויכטיג פֿאַר דייטשלאַנד און ענגלאַנד. פֿריהער האָט מען גערעכענט, אַז חוץ וועט איינגעטהיילט ווערען אין פֿערשידענע טהיילען, אין וועלכע יעדע מלוכה וועט קריגען בעזונדערע פֿרווילעגעס אין האַנדעל. אויף אַזא אופן וואָלטען רוסלאַנד און יאפּאן נישט געדאַרפֿט מורא האָבען פֿאַר די אויסלענדישע קאָנקורענץ אין דעם מסחר מיט חוץ און וואָלטען געקענט פֿיעל פֿערגרעסערען דעם מאַרק פֿאַר זייערע סחורות. מיט דער פּאָליטיק פֿון דעם פֿרייען האַנדעל אין גאַנץ חוץ וועט אויך אויף ווייטער בלייבען דער גאַנצער האַנדעל מיט חוץ אין די הענד פֿון דייטשלאַנד און ענגלאַנד, מיט וועלכע רוסלאַנד און יאפּאן האָבען אויך איצט נישט געקאָנט קאָנקורירען.

אויף רוסלאַנדס ענטפֿער ווארט מען איצט מיט אונגעדולד. מען קען אָבער דאָך האָפֿען, אַז ווי דער ענטפֿער זאָל נישט זיין, וועט מען דאָך שוין באלד קענען קומען צו אַ אלגעמיינעם בעשלוס און מען וועט אָנהויבען די פֿערהאַנדלונגען מיט חוץ וועגען שלום. מען איז גאַנץ זיכער אַז פֿון חוץ וועט מען קיין שווייגיקייטען נישט בעגעגענען, און אַז לי-חונג-שאַנג, דער פֿערטרעטער פֿון דער הינעזישער מלוכה, וועט אויף אלץ מווען מסכים זיין, וואָס די פֿערייניגטע מלוכות צוזאמען וועלען פֿון איהם פֿערלאַנגען.

די איצטיגע פּאָליטישע לאַנגע, ווען אלע קריסטליכע מלוכות זענען פֿערייניגט צוזאמען, האָט געוואָלט בענוצען דער גריכישער פֿרינץ געאַרג צו פֿעראינטערעסירען אייראָפּא מיט דער קרעטישער פֿראַנגע, וועלכע האָט פֿאַר דריי יאָהרען געבראכט צו אַ מלחמה צווישען גריכענלאַנד און טערקיי. די אינזל קרעטא האָט אין די עלטעסטע צייטען געהערט גריכענלאַנד, די גרעסטע העלפֿט פֿון איהרע איינ-

נעהן אין ווינאָגראַדקע, דאָרט בודק זיין יענעם אשמדאי אָדער שטן, וואָס זיצט אויפֿן רבינס ביינקעל, און אין דעם טאָג וואָס איהר וועט מגלה זיין פֿאַר דער גאַנצער וועלט אַז אונטער דעם רבינס שטריימעל זיצט אַ שר, וועט משיח קומען און איך וועל ווייטער נישט ברויכען זיין נע זיך!

ר' ישראל האָט געוואָלט קורע זיין הערענדיג פֿון אַ פֿרומען חסיד ווי משולם אַזעלכע זינדיגע רייד. נאָר שפעטער אַז ער איז אין ווינאָגראַדקע געוועזען האָט זיך איהם אלץ געדאַכט, ער פֿיהלט דעם ריח פֿון פֿעך און פֿון שוועבעל אַרום רביין און אַרום זיינע אלע מקורבים, פֿונדעסטוועגען האָט ער קיין העזה געהאַט אַ קוק צו טהון אויף דעם רבינס פֿים אָדער איהם בודק צו זיין מיט די אנדערע סימנים, מיט וואָס די חכמים האָבען אַ-מאָל דעם אשמדאי אויף שלמה המלך'ס שטוהל בודק געוועזען און דעם שר אין איהם דערקענט.

משולם געהט נאָך אלץ ווייטער און ווייטער, פֿון שטאָרט צו שטאָרט פֿון הייז צו הייז, זוכענדיג יענעם צדיק וואָס איז ווערטה ווי ער גלויבט, צו ברענגען די גאולה אויף יודען.

אַן ראַטשילד'ן האָט ער שוין לאַנג פֿערגעסען, אפילו דעם ווינאָ-גראַדקער צדיק פֿון אמאָל זוכט ער נישט — דער ווייטער וועג ווייטער האָט איהם די אויגען געפֿענט אַז נישט אַן ווינאָגראַדקער, נישט אַן ראַטשילד'ען ווענדט זיך די גאולה, זי ווענדט זיך נור אַן דעם אמת'ן גאָל, אַן דעם אמת' יודען, וואָס וויל און וועט יודען די גאולה ברענגען אָהן מוֹפֿתִים פֿון גוטע יודען און אָהן אוצרות פֿון יודישע ראַטשילדס. און וואָס ווייטער ער געהט דאָס נעהענטער, שיינט איהם, קומט ער צו איהם, און ער פֿאַלט ביי זיך נישט אַראָב אפילו ווען אַנטשאַט איהם געפֿינט ער אַמאָל איין אנדערען, ער ווייט אַז דער וועמען ער זוכט, איז דאָ, און אַז מען זוכט געפֿינט מען! ... י. דינעוואָהן.

האָט געהייסען אייער פֿום זאָל דאָ מעהר נישט זיין. און טאָמיר געהט איהר נישט באלד אַרויס פֿון ווינאָגראַדקע, וועט מען אייך באלד ווידער גיסען מיט קאַלט וואָסער אויפֿן קאָפּ, און דאָס מאָל מאַנט איהר שטאַרבען, קיי-נער וועט זיך נישט אומקוקען אויף אייך!

איצט האָט משולם קלאָר פֿערשטאַנען, אַז אויפֿן רבינס ביינקעל זיצט דער אשמדאי און דער רבי בלאַנזעט נעביך אַרום פֿיער הונדערט מייל ווייט, שרייט: אני שלמה! און קיינער גלויבט איהם נישט! ... און טאָקי תיכף איז משולם אַוועק צוריק אַהיים.

אין שטיביל האָט מען שוין געוואוסט, אַז משולם איז אין ווינאָגראַדקע שטאַרק קראַנק געוועזען, און מען האָט איהם מיט שמחה צוגענומען אַז ער איז געקומען אַ געזונטער, נאָר אויף אלע שאַלות וואָס מיט איהם האָט דאָרט פֿאַסירט האָט ער נישט געענטפֿערט. נאָר מיט מעהר חשק ווי פֿריהער, האָט ער זיך ווידער צו קבֿלה גענומען, צו צורופֿן און תּעניתים.

מען האָט איהם דאָ אויך אָנגעהויבען האַלטען פֿאַר אַ מטורף, קיין קנעלונג האָט ער שוין נישט געוואָלט מאַכען, פֿיעל צום לעבען האָט ער נישט געברויכט, און אויף אַ שטיקל כרויט מיט זאָלץ זיך אָבצופֿאַסטען פֿון זיינע שטענדיגע תּעניתים איז איהם גענוג געוועזען דאָס ביסל זאַכען, וואָס ער האָט איינציגווייז פֿערקויפֿט.

אַז ער האָט שוין נישט מעהר געהאַט וואָס צו פֿערקויפֿען האָט ער זיך געלאָזט אין זיין ווייטען וועג אַריין.

פֿאַר זיין אַוועקגעהן האָט ער בַסֹד מְגִלָּה געוועזען ר' ישראל דעם שוחט, אַז ער געהט זוכען דעם פֿערוואָרפֿענעם רביין פֿיער הונדערט מייל ווייט פֿון אלע זייטען ווינאָגראַדקע, טאָמיר וועט ער איהם געפֿינען און מיט איהם צוזאמען ברענגען די גאולה אויף דער וועלט.

— איך בעשווער אייך, ר' ישראל, — האָט משולם אויפֿגעהויבען די האַנד געוואָנט, און פֿון זיינע אויגען האָבען פֿונקען פֿייער געשאַמען, — איהר זאָלט

אבער "אום מנצח צו זיין דען שונא, דארף מען איהם קענען דערצו וועלען דיענען אונזערע מאַמרים אין וועלכע מיר וועלען בעקאָנען דעם לעזער מיט די סבות פֿון דער קראַנקהייט און מיט די אופנים, דורך וועלכע דער קראַנקע קען געזונד ווערען.

די קראַנקהייט שווינט נישט קיין רייכע און אַרימע, אַבער דאָך ענטוויקעלט זי זיך אַס ליגעסמען אין די אַרימע קוואַרטאַלען אין די גרויסע שטעט, וואו אַ גאַנצע פאַמיליע אָדער 2-3 פאַמיליען וואָהנען אין איין צימער, וואו דילופּש ווערט נור זעלטען ערפרישט, וואו די איינע וואָהנער זאָרגען וועניג אדער האָבען נישט קיין מיטעל צו זאָרגען ווענען דער ריינקייט און ערפֿרישונג פֿון דער לופּט (ווענטילאַציע), ווענען דער ריינקייט פֿון ווער, בעטצייג און בִּנְדִים.

אין דער סטאַטיסטיק פֿון פעסט (די הויפּטשטאָרט אין אונגאַרן), געפֿינען מיר אינטערעסאַנטע ציפֿערן :

אויף 10 טויזענד איינוואָהנער שטאַרבען יעהרליך פֿון סוחאָטע :

40	רייכע,
62	פֿון דער מיטלערען קלאַס,
77	אַרימע,
97	אביונים.

אין קאָפּענהאַגען שטאַרבען אויף 10 טויזענד איינוואָהנער :

26 פֿון די רייכע און מיטלערען קלאַס.

58 פֿון דער אַרימען קלאַס.

די ציפֿערן ווייזען אונז קלאַר וואָס פֿאַר אַ גרויסע ראָלע די אַרימע קייט שפּילט ביי ערקראַנקונג פֿון סוחאָטע.

עס איז גרינג צו פֿערשטעהען, דאָס די ענגע דירה און איהרע פֿערדאָרבענע לופּט, דאָס שלאָפען צוזאַמען, דאָס שפּיינען אויף יעדען שריט און טריט, דאָס קאַרגע עסען, דאָס שטויב און רויך אין צימער, די אומריינקייט פֿון הויט און וועש א. ד. ג. בריינגען דערצו, דאָס דער אַרימער מענטש ווערט גרינגער קראַנק אויף סוחאָטע, ווי דער רייכער. נאָך מעהר, וואו עס איז פֿאַראַן פֿיעל אַרימע סוחאָטניקעס, ווערט אויך גרעסער די צאָהל פֿון די קראַנקע צווישען די רייכע (צ. ב. פעסט) ווייל דורך די גרויסע פֿערברייטונג פֿון דער קראַנקהייט ווערען מעהר מענטשען אנגעשטעקט און אויך דער רייכער אין זיינע סאַלאָנען קען זיך אויך פֿון איהר נישט אויסהיטען.

טהון עטוואָס פֿאַר די אַרימע סוחאָטניקעס דאַרפֿען מיר נישט נור אויס מענטשענפֿריינדליכקייט, אַבער פֿיעל מעהר צוליעב אונזער אייגענער טובה, אונזער אייגענעם געזונד און געזונד פֿון אונזער פֿאַמיליע.

אויסער אַרימקייט ווירקט שטאַרק אויף די פֿערברייטונג פֿון סוחאָטע די פֿערדאָרבענע לופּט אין די גרויסע שטעט.

אין פרייסען שטאַרבען אויף 10 טויזענד איינוואָהנער :

אין די שטעט 35,

אין די דערפֿער 28 מענטשען.

אין פֿראַנקרייך שטאַרבען אויף 10 טויזענד איינוואָהנער :

אין פאַריז (2¹/₂ מיליאָן איינוואָהנער) 49,

אין שטעט (מיט 25 טויזענד איינוואָהנער) 28,

אין שטעט (וועניגער ווי 5 טויזענד איינוואָהנער) 98.

אין שוועדען אויף 10 טויזענד איינוואָהנער :

אין 2 שטעט (מעהר, ווי 50 טויזענד איינוואָהנער) 32,

אין 30 שטעט (וועניגער ווי 2000 איינוואָהנער) 23.

דאָס איז גאַנץ קלאַר, ווייל וואָס גרעסער עס איז די שטאָרט, וואָהנט מען אַלץ אין ענגערע דירות און די לופּט איז אַלץ ערגער.

די סטאַטיסטיק ווייזט אונז, דאָס די גרעסע שטערבליכקייט פֿון סוחאָטע הערשט אין די קוואַרטאַלען, וואו די דירות זענען איבערגעפֿילט מיט מענטשען. אפילו אין די גרויסע ברייטע ווי צ. ב. אין בערלין, וואו די שטערבליכקייט פֿון סוחאָטע איז אים אַל-געמיינען 25 (אויף 10 טויזענד איינוואָהנער) שטאַרבען פֿון די רייכע נור 7 (ד. ה. פֿון 10 טויזענד רייכע שטאַרבען יעהרליך פֿון סוחאָטע 7). ווי קומט עס, דאָס סוחאָטע בעגעהט זיך אַזוי דעליקאַט מיטן גביר ? דאָס

פֿון אייראָפּא אום צו פועל'ן אז מען זאָל די אינוועל פֿערייניגען מיט גריכענלאַנד. אין אייראָפּא איז מען איצט פֿערנומען מיט אַנדערע פֿראַגען און מען האָט זיך דערום מיט דעם פריינן געאָרג וועניג פֿער-נומען, עס קען אַבער קיין ספק נישט זיין, אז דער פֿערלאַנג פֿון גרי-כענלאַנד וועט דאָך אין גיכען דערפֿילט ווערען, און ביי דער ערשטער בעסטער געלעגענהייט וועט קרעטא אין גאַנצען אָנגעריסען ווערען פֿון טערקיי.

איבער די פֿערברייטונג פֿון סוחאָטע.

דריי פיינד פֿערפֿאַלגען די מענשהייט : סוחאָטע, סיפּיליס און קרעבסקראַנקהייט (ראָק).

צום גליק פֿון דער מענשהייט קומט דער קרעבס פֿאַר זעלטען, פֿון סיפּיליס קען מען זיך געוויסערמאַסען פֿעהיטען, אַבער סוחאָטע איז דער געפֿעהרליכסטער פיינד, וועלכער נעמט פֿון אונז יעדעס יאָהר טוי-זענדער קרבנות און ווערט נישט זאָט.

ביי יעדען איבערגאַנג פֿון פּאָקען, טיפּוס, ווער רעדט שוין פֿון חל־רע, ווערט דער עולם צושראָקען ; פֿאַר צייטען האָט מען געוואלט חטאים, איצט וואָלט מען אויך חטאים (פֿעהלערן) אין די פֿערשידענע סאַניטעטס-איינריכטונגען פֿון דער שטאָרט, מען וואָלט און מען געפֿינט און די עפידעמיע ווערט על פי רוב דורך דעם אויסגעלאָשען.

אין גאַנצען אַנדערש שטעהט עס מיט סוחאָטע. מיר זענען שוין געוועהנט צו דעם גאַסט, וועלכער איז שוין געוואָרען אַ מין תּושב, וואָס איז פֿיעל געפֿעהרליכער פֿאַר די מענשהייט, ווי אַלע אַנשטעקענדע קראַנקהייטען צוזאַמען. אין אַ מִשָּׁך פֿון 21 יאָהר זענען אין דער שטאָרט ברוסעל (בעלגיע) געשטאַרבען פֿון סוחאָטע 29,300 פערזאָנען, און אין דער-אייגענער צייט זענען געשטאַרבען פֿון טיפּוס, פּאָקען, דיפּטעריע, סקאַר-לאַטינע (פֿון די קראַנקהייטען, פֿאַר וועלכע דער עולם האָט אַזא גרוי-סען פחד) נור 15 טויזענד פערזאָן, ד. ה. פֿון די געפֿעהרליכסטע אַנ-שטעקענדע קראַנקהייטען, פֿון אַלע צוזאַמען שטאַרבען נור אַ העלפֿט, ווי פֿון סוחאָטע.

די סטאַטיסטיק נישט אַנז פֿאַלגענדע צאָהלען איבער די ישטערב-ליכקייט פֿון סוחאָטע.

אין יאָהר 1892-93 זענען אויף 10 טויזענד איינוואָהנער געשטאַר-בען פֿון סוחאָטע.

47	אין וויען
40	אין ברעסלוי
25	אין בערלין
77	אין בודאַפעסט
70	אין קראָקוי
21	אין לאַנדאָן
31	אין וואַרשוי

אין וואַרשוי שטאַרבען יעהרליך פֿון סוחאָטע, בֶּע־ך 1860 מענ-שען (דר. דוניץ). אויף איין שטאַרבענדען פֿון סוחאָטע געפֿינען זיך 6 סוחאָטניקעס, נאָך אַזא חשבון האָבען מיר נור אין וואַרשוי ביז 11 טוי-זענד קראַנקע.

אין גאַנץ פּוילען שטאַרבען יעהרליך ביז 25,000 אויף סוחאָטע, סוחאָטניקעס אין פּוילען זענען פֿאַראַן ביז 100,000.

ביי דער גרויסער פֿערברייטונג פֿון סוחאָטע דאַרף זי אינטערע-סירען יעדען פֿון אונז, ווער פֿון אונז האָט נישט קרובים אָדער גוטע פֿריינד, בעקאַנטע, וועלכע ליידען פֿון דער דאָזיגער שווערער קראַנקהייט.

ווער פֿון אונז קען גלייכנילטיג צוועהן די הונדערטער קראַנקע, וועלכע פֿערלירען זייערע פֿחות אין די שפיטעלער, דען אין שפיטאַל דורך די פֿערדאָרבענע לופּט פֿון אַנדערע קראַנקע קען מען דעם סוחאָט-ניק נישט אויסקורירען. לְהפֿך נישט זעלטען טרעפֿט, דאָס אין שפיטאַל פֿער-ערגערט זיך דער יאָב פֿון קראַנקען.

(* סאַניטעט הייסט געזונדהייטען ; צו סאַניטעטס-איינריכטונגען גע-הערען : דאָס רייניגען פֿון די גאַסען, גוטעס וואַסער, קאַנאַליזאַציע א. ד. ג.)

א. גער פֿון נאָר אַר נאָ: מיט ערלויבניש פֿון רענירונג ווערט ביי אונז געפֿענט אין מוסטער-חדר, אין וועלכען אונזער שטאָרט נייטהינט זיך שוין לאַנג. דעם גוטען געדאַנק האָבען מיר צו פֿערדאַנקען אונזער יודישע אינטעליגענץ צוזאַמען מיט אונזער געהערטען ראַבינער ה' ע פ ש ט י י. די אינטעליגענץ וועט זיך אָבערבען און זיך אינטערעסירען מיט דער נייער-שולע און דאָס אַליין גיט אונז די בעסטע האָפֿענונג, אַז דער נייער הדר וועט זיך פֿיהרען אין דער בעסטער אָרדענונג. אויף דער ערשטער פֿערוואַלטונג וועט געפֿענען די שולע האָט מען זיך צוזאַמענגעלעגט 300 רובל אויף מעבעל און אויף אלע אנדערע נייטהיגע שול-זאַכען. די 300 רובל האָט דער חדר גענומען נישט אַלס נדבה נאר אַלס הלואה. ווייל מען האָט אַז דער חדר וועט קענען עקזיסטירען פֿון אייגענע מיטעל. מען האָט געקריגען די ער-לויבניש אַז דער חדר זאָל זיך געפינען אין צוויי צימער.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. *** דערמאנענדיג די לאגעפֿון די אַר בייט ער אין די יודישע קאלאָניעס, וועלכע געהען אַרום אָהן אַרבייט, ווי מיר האָבען זי געשילדערט אין פֿאַריגען נומער "יוד", ריקט דער אַקציאָנסקאָמיטעט אין דער פֿאַריגען נומער "וועלט" דעם פֿאַלגענדען אייפֿרויף: "ציוניסטען!" די גויט פֿון די אַרבייטער אין די קאַלאָניעס פֿון ארץ-ישראל וועלכע האָבען קיין אַרבייט נישט שרייט צום הימעל. די יעניגע וועלכע וואַלטען געקאָנט העלפֿען און האָבען דעם הייליגען חוב צו העלפֿען ציהען זיך צוריק און זענען טאַקי גאָר אַליין שולדיג דערניצן, וואָס די פועלים זענען אָהן אַרבייט. אויף אַ בקשה פֿון די אַרבייטער האָבען מיר געענטפֿערט, אַז איינע פֿון די ערשטע אַרבייטען פֿון קאַלאָניאַלבאַנק וועט זיין, ווי באַרד זי וועט נור זיין אימזשאַנד אָנהויבען עטוואָס צו טהון, צו פֿער-שאַפֿען אַרבייט פֿאַר די אירעאַלע מענשען וועלכע האָבען זיך מקריב געווען און געקומען די ערשטע צו בעאַרבייטען די ערד פֿון אונזער הייליגען לאַנד.

ציוניסטען! זעהט צו אַז די באַנק זאָל וואָס גיכער קענען אָנהויבען די נייטהיגע אַרבייט, וועלכע קען נישט מעהר אָבגעלעגט ווערען; זעהט צו אַז די גוט אָבגעצאָהלעטע אַקציעס זאָל בעצאָהלט ווערען, אַז נייע אַקציעס זאָלען גע-צייכענט ווערען. ווען ס'זאָלען נור אלע ריקשטענדיגע ראַטען איינגעצאָהלט ווערען וואַלט שוין די באַנק אומשטאַנד זיין אנהויבען איהרע געשעפֿטען צו מאַכען. דער הונגער טהוט וועה, 400 פֿאַמיליעס פֿון אַרבייטער, פֿרויען און קינדער קוקען מיט אונגעדולד אַרויס דערויף, עס זאָל זיך אָנהויבען די אר-בייט. מיר האָפֿען אַז איהר וועט אַרויסווייזען אייער בעקאָנטע ליבע און עס וועט אייך געלינגען אין עטליכע וואָכען דער באַנק צו געבען אַ מעגליכקייט צום אָנהויבען איהר ערשטע אַרבייט אין ארץ ישראל!"

*** דער מאָרד פֿון פֿאַלנא. פֿאַריגע וואָך האָט זיך אָנגעהויבען אין פּוילע דער נייער פּראָצעס געגען הילדנער וועלכער איז שוין איינמאָל פֿערמישפט געוואָרען צום טויט וועגען דער געהרגשטער מיידל הרוצא. איצט איז ער אַנגעקלאַגט וועגען אַ צווייטען מאָרד פֿון אַ מיידל קלימא וועלכע מען האָט געפֿונען טויט ליגען זיט אַ יאָהר פֿריהער אין דעמועלבען וואַלד און אויף דעמועלבען וואַלד דערהרגיט ווי די הרוצא. הילונער איז אויך אַנגעקלאַגט וועגען פֿערליימדונג וואָס ער האָט נאָך זיין פֿעראורטהיילונג אויסגעטראַכט אויף 2 יודען אַז זיי זענען בעטלייגט אין דער רציחה און זיי האָבען זיך אויסגעווי-זען אַז זיי זענען דאמאלס געווען אין אַ אנדערער שטאָרט. הילונער האָט אין דעם פֿערהער פֿון די ערשטע טעג מודה געווען אַז דאָס לעצטע איז אמת, דאָס ער האָט די יודען פֿאַלש בעשולדיגט, מחמת ער איז געווען ועהר אויפֿגערגט אין תפיסה אין זיינע שכנים דאָרט האָבען איהם יעדען טאָג געשאַקען מיט דער חליה און דעם טויט. נאָר וועגען די בייער רציחת לייקענט ער אָב אַז עס איז נאָר נישט מעגליך ער זאָל דאָס האָבען געטהון. זעהר פֿיעל עדות זענען אויפֿ-געטרעטען, וועלכע זאָגען אַז הילונער איז פֿאַר דעם ערשטען מאָר געזעהען געוואָרען מיט דעם מיידל קלימא; ער לייקענט אָבער אָב אַז ער האָט זי אי-בערהויפט גאָר נישט געקענט; אייך געגען אלע עדות פֿון צווייטען מאָרד לי-קענט ער אָב אַז ער איז אין דעם טאָג נישט געווען אין פֿאַלנא. דער פּראָצעס וועט געדויערן ביז 10 נאָוועמבער. דויער צווייטער משפט וועט אפשר קענען די זאך בעסער אויפֿקלערען ווי פֿריהער. אזוי לאַנג ס'איז נור געווען די רייד פֿון איין מאָרד האָבען די אנטזעמלען זיך מיה געגעבען צו בעווייזען אַז דאָס איז אַרעליגעזער מאָרד פֿון בלוט וועגען. איצט, אזוי באלד עס זאָל זיך אפילו ארויסווייזען אַז הילונער, דער יוד, האָט בייער מיידל'יך געהרגעט קען מען נור דערפֿון שליסען אַז ער איז אַ פֿערדאָרבענער, שלעכט ערצויגענער מענטש, וועל-כער האָט געפֿיהרט איין אונזשליכען לעבען און די רציחות פֿון די צוויי מיידל'יך זענען נישט מעהר ווי פֿיעל אנדערע אועלכע ויטליכקייטס פֿערברעכען פֿון וועלכע די טאגעסבלעטער שרייבען כמעט יעדען טאָג. און דער גאנצער משפט וואַלט פֿאַר אונז געהאט נישט מעהר אינטערעס ווי פֿאַר דער איבריגער וועלט.

— אין שטעטל טאָרוי איז געקומען אַ פּאַנאָפּטיקום, אין וועלכע עס איז געווען אַרויסגעשטעלט צוזאַמען מיט קעניג הומבערטיס און קעניגין עליאָבעטיס רוצחים אויך דער ביוסט פֿון הילונער, וועלכער איז געמשפט גע-וואָרען אַלס רוצח. דער בעל הבית פֿון פּאַנאָפּטיקום האָט אַריינגעבעטען דעם

קומט דערפֿאַר, וואָס דער גביר וואָהנט אין אַ גרויסער און ברייטער און אָפֿט אויך גוט ווענטילירטער דירה.

עס איז בעקאָנט, דאָס ווען ס'וואָלטניקעס פֿאַהרען אַריבער אין אַ גרויסע וואָהנונג, ווערען זיי אָפֿט געוונד.

מיר האָבען פֿריהער בעמערקט, דאָס ס'וואָלטע איז מעהר פֿערבריי-טעט אין די כרכים, ווי אין די דערפֿער, דאָס קומט דערפֿון, ווייל אין די כרכים זענען די דירות פֿיעל ערגער און מעהר אָנגעפּראָפֿט פֿון מענ-שען, ווי אין די דערפֿער.

אַלס סטודענט אין יאָהר 1890 האָב איך געאַרבעט אין אַ סאַני-טאַר קאַמיסיאָן וועלכע האָט בעקוקט און בעשריבען אלע דירות אין וואַרשוי. איך האָב געאַרבעט אויף מילער גאַס. איך האָב ליידער געהאַט די מעגליכקייט צו זעהן ווי איבערגעפֿילט מיט מענשען זענען די דירות אין יודישען קוואַרטאַל: אין איין צימער אָהן אַ קיך וואָהנען אָפֿט 2-3 פֿאַמיליען, אין איין צימער האָבען געוואָהנט 11 מענשען. צום גליק זע-נען אַזעלכע אָנגעפּאַקטע דירות זעלטען.

יעצט קומט די פֿראַגע, פֿאַרוואָס איז אַ ענגע וואָהנונג אזוי שער-ליך? מיר ווייסען, דאָס דער מענשליכע אָרגאַניזם אַטהעמט אַריין דורך די לונגען ריינע לופֿט און אַטהעמט אַרויס אויסגענוצטע לופֿט. עס פֿער-שטעהט זיך אַליין, דאָס ווען דער מענטש מוז אַריינאטהעמען נישט ריינע לופֿט, אָבער שוין די אויסגענוצטע לופֿט, וועלכע אַנדערע מענשען האָבען אַרויסגעאַטהעמט, קען ער נישט בלייבען געוונד, אזוי ווי עס קען נישט בלייבען ביי זיינע פֿחות אַ מענטש, וואָס וועט זיך געהרען נור מיט אויסגעבראַכטע מאָבלים.

און אזוי ווערט דער מענטש אין אַ ענגער דירה אָבגעשוואַכט, און איז מעהר פֿעהיג קראַנק צו ווערען אויף ס'וואָלטע.

אין אַ ענגער דירה איז פֿאַרמאָגט אונגעגליך געוונד צו ווערען פֿון ס'וואָלטע.

דערפֿון וועט אויך פֿערשטעהן דער לעזער, ווי שעדליך עס זענען פֿאַר אונזערע קינדער ענגע און שלעכט ווענטילירטע חדרים. איך דער-מאָן מ'יך, וועלכע פֿערדאָרבענע לופֿט איז געוועזען אין די תלמוד-תורה'ס אויף דער מילא גאַס, און ווי די קינדער זענען געווען אָנגעפּאַקט ווי הערינג אין אַ טון (דאָס איז געווען אים יאָהרע 90—1891); ווי שטעהט עס דאָרט איצט, ווייט איך נישט. אָבער איך גלויב, אין אונזערע גהעמאָס געפינען זיך פֿיעל אַזוינע תלמוד-תורה'ס און פֿיעל אַזוינע חדרים, וועלכע מען דאַרף נאָך גוט רייניגען, פֿדי פֿיעל ריינע און פֿרישע לופֿט זאָל אַריינגעהן און זאָל ער-פֿרישען די שוואַכע אַרימע קינדער פֿון דער יודישער גאַס.

דר. א. נאָטמליעב.

מען שרייבט אונז.

א "י ע פ ש ט י י פֿון ס'ע ל י י (גראַד. גוב.): אין "יוד" נומער 36 האָב איך געלעזען וועגען די אַרימע יודען אין דער שטאָרט ראַדאָ-מיסל (קיעוו. גוב.), וואו די יודישע שטינאָווינקעס רייסען פֿון זיי צוויי פֿעלען — די דאָרטיגע אופראָווע מאַנט ביי זיי סוועטשנע סבאַר, האָטש זיי האָבען שוין אָבגעצאָהלעט קוויטונגען פֿון די אופראָוועס, צו וועלכע זיי זענען צוגעשריבען, ווייל די קיעווער גובערנסקע פּראָווליעניע האָט אין אַ בעפֿעהל ערקלערט אַז יודען דאַרפֿען צאָהלען סוועטשנע סבאַר אין דער שטאָרט וואו זיי וואָהנען בעשטענדיג, נישט אין די שטעט וואו זיי זענען צו-געשריבען. דערום געפֿון איך פֿאַר נייטהיג צו בריינגען אין אייער צייטונג ווי גראַדנער גובערנסקע פּראָווליעניע האָט וועגען דערזעלבער געשיכטע אין אַ בעפֿעהל ערקלערט פונקט פֿערקעהרט ווי קיעווער פּראָווליעניע. אין פּראָוועסאָנע (גראַד. גוב.) וואָהנט פֿון לאַנגע יאָהרען אַ וואַלאָוויסקער נכתב י"ג גראַדנענסקע. די פּרוזשאַנער אופראָווע האָט ביי איהם יעדעם יאָהר געמאַנט סוועטשנע סבאַר און ער האָט אזוי געצאָהלט ביז דעם יאָהר 1897, נאר אין דעמועלבען יאָהר האָט וואַלאָוויסקער אופראָווע בעזונדער געמאַנט פֿון איהם סוועטשנע סבאַר. ער האָט אָבער נישט געוואַלט צאָהלען, ווייל ער צאָהלט די פּרוזשאַנער אופראָווע, דאָן האָט די וואַלאָוויסקער אופראָווע געווענדעט זיך וועגען דעם אין גראַדנער גובערנסקע פּראָווליעניע, וועלכע האָט אין אַ בעפֿעהל ערקלערט, אַז סוועטשנע סבאַר דאַרפֿען יודען צאָהלען נור אין די אופראָוועס, צו וועלכע זיי זענען צוגעשריבען, האָטש זיי וואָהנען שטענדיג אין אנדערע שטעט, —

6250 ר' און אויסערדעם גיט זי יעהרליך 2100 ר' אויף אויסהאלטונג. אצינד געפֿינט זיך די פֿערמע אין א שלעכטער לאַגע, ווייל עס זענען נישט גערקומען אין איהר די תבואות. די יודען פֿון ארגיעזעו קענען זעהר וועניג העלפֿען דער פֿערמע, ווייל אין גאנצען אויעזר איז אהונגער און יעדער מוז קלערען פֿאר זיך ווי ווין נפש צו דערהאלטען. דער פֿרעזעס פֿון דער זעמסקער אופראווע האט דערום איינגעגעבען אין זעמסטווא איין ראפארט, אז מען זאל געבען דער פֿערמע א שטיצע, און א דאנק דעם ביישטעהען פֿון אייניגע אַנדערע קריסטליכע דעפוטאטען האָט די פֿערוואַלטונג בעשלאָסען צו געבען שטיצע דער פֿערמע — 300 רובעל.

דייטשלאַנד. — דער קאָניצער בלוט-בלבול. די פאלי-ציי האָט אַרעסטירט אין טייל זייט איין אַרבייטער פֿאַלק. אז מען האָט איהם געפֿרעגט אויף דעם פֿעהרער אויב ער קען די שטאָרט קאָניץ האָט ער געזאָגט, אז ער קען זי נישט, און נאָכהער האָט זיך אַרויסגעוויזען אז בשעת ווינטערס רציחה האָט ער געאַרבעט ביי דעם קצב האָפֿמאַן.

*** דער בלוט-בלבול פֿון קאָניץ האָט איבערהויפט די געריכטע געגעבען פֿיעל בעשעפֿטיגונג. פֿיעל עדות פֿון דעם קאָניצער משפט זענען אַנגעקלאָגט וועגען פֿאַלשער שבועה. פֿאַריגע וואָך איז פֿערמספט געוואָרען אַ יודישער סוחר יעקב יאָקאָבי צו 1 יאָהר תפיסה, ווייל ער האָט געשוואָרען אז ער האָט עטליכע ווייסע חבריניקעס וועלכע האָבען איהם גאָנגעשריען „העם! העם!“ גאָר נישט געזאָגט קיין בעלידיגענדע ווערטער. אינטערעסאנט איז דאָס כמעט די גאנצע שטאָרט, דער בירגערמייסטער און פֿערשידענע סוחרים האָבען אויף איהם עדות געזאָגט אז ער איז איין אַרענטליכער רוהיגער מענטש און אז ס׳איז גאָר נישט צו גלויבען דאָס ער זאל פֿאַלש שווערען, ווייל עס איז בעקאנט אז ער האָט שוין עטליכע מאל אין געלד-פֿראַצעסען געלאָזט פֿאַלען ווין געלד אַבי נישט צו שווערען — און פֿון דעסוועגען האָט מען די אלע עדות נישט געגלויבט און יאָקאָבי פֿעראורטהיילט וועגען פֿאַלשער שבועה.

*** די אַנטיסעמיטישע בלעטער טראַכטען דערווייל יעדען טאָג אויס עט-וואָס נייעס. פֿאַריגע וואָך האָבען זיי דערצעהלט אז מאַרין לעווי וועלכער זיצט אין תפיסה האָט זיך געוואָלט אויפֿהענגען. דאָס האָט זיך דערנאָך אַרויסגעווי-זען אַלס אַ שקר.

ניט לאַנג האָט אַ בערלינער אַנטיסעמיטישע צייטונג געשריבען אז דער יודישער סוחר לאַנדעקער וועלכער איז פֿון די אַנטיסעמיטישע שלעגערענען משוגע געוואָרען גענומען געוואָרען אין איין אירען-הויז (בית משוגעים). דערביי האָ-בען זיך זיינע קינדער אויסגעעריקט ווערטער וועלכע פֿיהרען אויף דעם חשד אז זייער פֿאָטער, לאַנדעקער, ווייסט עפֿים פֿון קאָניצער מאָרד. מען האָט גאָנגע-פֿאַרשט און עס שטעלט זיך אַרויס אז לאַנדעקער האָט קיין מאל קיין ווייב און קיין קינדער נישט געהאט.

ענגלאַנד. — צום ענגלישען פארלאמענט זענען אויסגעקליבען גע-וואָרען אַלס דעפוטאטען די יודען: בנימין כהן, הערבערט דזעסעל, מאַריס לעווי, סטיוואַרט מ. סאמועל, ה. סאמועל, וואלטער ראָטהשילד, לוי סינקלער, עדוואַרד סאססון, און פֿר. לוקאס.

ה' שטרױס, אַ קאָנדידאט פֿון דער ליבעראַלער פארטיי, האָט געשיקט אַ ברעף צו דער צייטונג „דזױאיש קראַניקל“, אין וועלכען ער דריקט אויס ווין פֿערדרום אויף מאנטעפֿיאַרע, וואָס ער האָט געשטיצט דעם קאָנסערוואַ-טיווען קאָנדידאט דיוואַר. דיוואַר ווי אויך אַנדערע קאָנסערוואַטיווע דעפוטאטען סטאַרען זיך אז מען זאל פֿערוועהרען אויסלענדעשע אריינצופֿאָהרען קיין ענגלאַנד.

ה' מאנטעפֿיאַרע פֿערענטפֿערט זיך אין „קראַניקל“, אז ער האָט צוגעזאָגט צו העלפֿען דעם קאָנדידאט דיוואַר נישט וויסענדיג זיין פֿראַגראַם און גלייך ווי ער האָט זיך דערוואוסט וועגען דיוואַרס מיינונג איבער עמיגרואַציען האָט ער צוגענומען ווין הילף פֿון איהם און ערקלערט ווי ער איז געקומען דערצו צו שטיצען ה' דיוואַר.

== די ביבליאָטעק אין ירושלים. ה. דודיעלין פֿון ירושלים האָט געהאלטען אין לאַנדאָן אַ רעדע אויף אַ פֿערוואַלטונג פֿון דער חברה „מכבים“. ה' יעלין האָט געשילדערט אין ווין רעדע אויף ריין העברעאישער שפראך די לאַגע פֿון יונגען דור אין ירושלים. ער האָט ערקלערט זייערע אי-דעאלען און שטרעבונגען, פֿון וועלכע עס איז צו זעהען ווי עס ווערען מקוים די ווערטער פֿון נביא: „כי מציון תצא תורה“. די ביבליאטעק, פֿאַר וועלכע מען בויפט יעצט אַ הויז אין ירושלים און פֿאַר וועלכע ה' יעלין אַרבעט אזוי פֿיעל איז איינס פֿון די מיטלען צו ברענגען אהדות צווישען די פֿערשידענע כחות אין ירושלים. די יודישע יוגענד וועט אויך קענען דורך די ביבליאטעק זיך ווייטער בילדען אין יודישע וויסענשאַפֿטען.

ה' ילין רעדע האָט געמאכט אַ גרויסע ווירקונג אויף דעם עולם. לעת-עתה האָט מען שוין געזאָמלט פֿאַר די ביבליאטעק 200 פֿונט (דוואיש קראַניקל).

רומעניע. *** איין יובילעאום. מיר האָבען ערהאלטען אויס יאָססי דעם פֿאַלגענדען אויפֿרוף:

עולם בעקוקען דעם שרעליכען רוצח, און דער המון האָט דאָכיי געשאָל-טען און געוידעלט יודען. די פֿאַרשטעהער פֿון דער יודישער קהלה האָבען זיך אַריינגעמישט אין דעם ענין און די פאליציי האָט געהייסען צוגעהמען הילונערס ביוסט, נאָר ווייל דער בעל-הבית האָט נישט געוואָלט פֿאַלגען דער פאליציי, האָט מען קאָנפֿיסירט דעם גאנצען פאנאָפֿטיקום.

רוסלאַנד. == דעם „וואַרש' דנעוויק“ שרייבט מען, אז עס איז דא אַגענטען פֿון דאמפֿפֿשיף-געזעלשאַפֿטען, וועלכע רעדען אָן יודען צו פֿאַהרען קיין אמעריקא דורך פֿינלאַנד. ווייל יודען טארען אָבער נישט וואָהנען אין פֿינלאַנד דערום שיקט זיי די פאליציע צוריק קיין רעוועל. נישט לאַנג זענען געזעסען אין דער רעוועלער מיוזע 70 יודישע פֿאַמיליען עמיגרואַנטען מיט די ווייבער און קינדער. דער רעוועלער ראבינער האָט זיך געסטאַרעט אז מען זאל ערלויבען די ווייבער און קינדער צוריקפֿאהרען אַהין פֿון וואָנען זיי זענען געקומען, און ער האָט זיי געגעבען געלד אויף רייזע-הוצאות.

== דאס בעגרענצען פֿון אריינגעהמען יודען אין די שולען אין אוניווער-זיטעטען ברענגט אַפֿטמאַל צו וואונדערליכע פֿעלע. אין ירוייעווי און יוד אריינגעטרעטען אין טעאלאגישע פֿאַקולטעט, וואו מען לערנט די לוטעראנישע אמונה, ווייל אין די אַנדערע פֿאַקולטעטען איז נישט געווען קיין פלאץ פֿאַר איהם. ווי עס איז בעקאנט ווערט יעצט אויסגעזעצט דער פֿראַצענט פֿון די יודישע סטודענטען נאָך יעדער פֿאַקולטעט בעזונדער און דערום האָט זיך נאָך מעהר פֿערקלענערט די צאָהל פֿון די יודישע סטודענטען.

— אין קישינעו האָט ה' סקאַרדינסקי בעקומען איין ערלויבניש צו עפענען אַ האַנדעלסשולע פֿון 7 קלאַסען, מיט דעם בעדינג אז מען זאל אַריי-נעהמען אין איהר נור 40% יודען. די שולע קען זיך אָבער נישט עפענען, ווייל אין קישינעו קען מען נישט קריגען גענוג קריסטליכע שילער. ה' סקאַר-דינסקי סטאַרעט זיך אַצונד, אז מען זאל איהם ערלויבען אריינגעהמען יודישע שילער אָהן אַשום בעגרענצונג.

== סענאטסער קלערונג. לויט געזעץ פֿון 1859-טען יאהר האָבען יודען-סוחרים פֿון ערשטע גילדע, וועלכע זענען צוגעשריבען אין די שטערט אויסער דער טשערטא — דאס רעכט צו וואָהנען אומעטום אין רוסלאַנד; אויך סוחרים יודען, וועלכע האָבען במשך פֿון 10 יאָהרען דורכאנאנד געצאָהלט ערשטע גילדע פֿערליערען נישט דאס רעכט צו וואָהנען אויסער דער טשערטא, אפילו ווען זיי הערען אויף צו צאָהלען ערשטע גילדע. אַצונד האָט דער סענאט ערקלערט, אז יודען-סוחרים ערשטער גילדע, וועלכע הערען אויף צו צאָהלען די גילדע, האָבען נישט מעהר דאס רעכט צו וואָהנען אין גאנץ רוסלאַנד, נאָר בלויז אין דער שטאָרט אויסער דער טשערטא וואו זיי זענען צוגע-שרייען.

ווי דער „וואַסחאד“ בעמערקט איז דער דאָזיגער בעשלוס פֿון סע-נאט געגען די פֿיהרונג פֿון דער אדמיניסטראַציע וויט יאָהרען לאַנג. ביז יעצט האָט די אדמיניסטראַציע נישט געוועהרט די יודען, וועלכע האָבען געצאָהלט ערשטע גילדע במשך פֿון 10 יאָהרען, צו וואָהנען אין גאנץ רוסלאַנד, אפילו ווען זיי האָבען אויפֿגעהערט צו צאָהלען די גילדע און עס איז צו האָפֿען אז דער בעשלוס וועט וועניגסטענס נישט בעריהרען די דאָזיגע סוחרים, וועלכע וואָהנען שוין פֿון לאַנג אויסער דעם ראַיאָן, אין ערטער וואו זיי זענען נישט צוגעשריבען צו די סוחרים.

== דער סענאט האָט ערקלערט, אז יודען בעלי-מלאכות, וועלכע האָ-בען דאס רעכט צו וואָהנען אויסער דער טשערטא, מעגען האַלטען אין דעם אָרט, וואו זיי וואָהנען, אייניגע וואַרשטאָטען צו אַרבייטען זייער מלאכה.

== לאַנדווירטשאַפֿטליכע שולען. דער מיניסטער פֿון ערדאָרבייט האָט ערלויבט ה' י. בערסאן צו עפֿענען אין טשענסטא אַהאוו אַ ניערדיגע לאַנדווירטשאַפֿטליכע שולע פֿון 2-טען ראַנג. די תקנות פֿון דער שולע ווערען אַצונד דורכגעזעהן אין מיניסטעריום.

דער מיניסטער בעטראכט אַצונד די שאלה וועגען עפֿענען אין מינסק אַ לאַנדווירטשאַפֿטליכע פֿערמע פֿאַר יודישע קינדער.

== דער פעטערבורגער גראדאנאצאליק איז מודיע, אז יודען, וועלכע קומען אין דער צייט פֿון עקאמענס קיין פעטערבורג, כדי איינצוטערעטען אין אוניווערזיטעט, אקושערסקע קורסען א.ו.ו. מעגען בלייבען אין פעטערבורג ביז עס ענדיגען זיך די עקאמענס; יודען אָבער, וועלכע ווילען איינטרעטען אין קאָנסערוואַטאריום, קענען בלייבען אויף דער צייט פֿון די עקאמענס אין פעטערבורג נור דאן, ווען זיי שטעלען צו אַטעסטאט אז זיי האָבען געענדיגט אַ גימנאַזיום.

== די אדמיניסטראַציע אין קיעוו האָט נישט לאַנג געמאכט אַרעווייזן פֿון די רעכטע פֿון 81 יודישע ברוקירער וועלכע געפֿינען זיך אין קיעוו; עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אז 65 פֿון זיי זענען געווען אַהן בעשעפֿטיגונג און האָבען זיך פֿערנומען מיט איין אַנדער אַרבייט. די פאליציי האָט דערום אַרויסגעשיקט פֿון קיעוו אַלע ברוקירער, וועלכע פֿערנעהמען זיך נישט מיט זייער מלאכה.

== יודישע פֿערמע אין ארגיעוועו. נעבען אַרגיעוועו געפֿינט זיך איין יודישע לאַנדווירטשאַפֿטליכע פֿערמע, אין וועלכער עס לערנען 25 יודישע קינדער. די חברה יק"א האָט געגעבען שטיצע ביים גרינדען פֿון דער פֿערמע

ג.

בעקומען מיט אַמאַל אַזא איין אוצר, געה איך ארום און טראַכט וואָס טהוט מען מיט קיין עין-הרע אזוי פֿיעל געלד?
קומען צו געהן צו מיר דער יצ-הרע מיט'ן יצר-טוב, און מוטשען מיך. דער יצ-הרע זאָגט:

— וואָס וועסט דו זיך האַלטען מיט די גראַשענס. נאָר איינער? קויף דיר עפּים; קויף מאָהנדליך, פֿאַראַן ויסעביי פֿיר אַ נדיט שיק'ן אויפֿן שטעלעכיל; קויף פֿלעדליך גוטע מיט האַנגפֿאַרפֿיל, אָדער האַטש איין עפעל אַ געפֿרויענעם, וועסט דו זיך מחיה זיין.

— נאָכגעבען די קישקע? — זאָג איך — וועל איך אויפֿעסען אין איין טאָג דאס גאַנצע געלד. איך וויל ניט!

— גערעכט — זאָגט דער יצר-טוב — אסך גלייכער שוין פֿער-לייזען דער מאַמען די עקליכע קאָפּיקעס! איהר וועט דאס צוניטן קומען.

— אַ חכם! — זאָג איך — ס'זאָל זיין פֿערפֿאַלען? וואו וועט זי נעמען אויף אַבצוגעבען?

— זי מוטשעט זיך נעבאָך — זאָגט דער יצר-טוב — און צאהלט פֿאַר דיר שכר למוד...

— וואָס געהר זיך אָן מיט דיר שכר למוד? — זאָגט דער יצר-הרע קויף דיר בעסער אַ פֿייפֿעלי פֿון ווייסע לייס מיט רויטע פינטעליך, אַ מעסעריל אַ שאַרפֿס מיט צוויי קלינגליך און מיט אַ מעשענעם האַטשען, אָדער גאָר אַ בייטעלי מיט אַ גוט שלעסיל?

— וואָס וועסט דו האַלטען אינעם בייטעלי? — זאָגט דער יצר-טוב — דעם כלות?

— קנעפֿליך — זאָגט דער יצר-הרע. — וועסט אָנשטופֿען אַ פֿול בייטעלי מיט קנעפֿליך, וועט מען מיינען אַז ס'איז געלד, וועלען דיר אלע יונגליך מקנא זיין...

— וואָס וועט דיר אַרויסקומען פֿון דעם? — זאָגט דער יצר-טוב — אַט פֿאַלג מיך, צעטהייל נאָר דאס געלד פֿאַר אַרימע לייט, טהו צדקה, וועסט פֿערדינען אַ מַצוּה, אַרימע לייט נעבאָך געהען אויס פֿון הונגער.

— אַרימע לייט? — זאָגט צו מיר דער יצר-הרע — ביזט אַליין איין אַרימאָנס אַ יונגיל. ביזט אַליין תמיד הונגעריג. איטליכער איז אַ גאָרן אויף יענעם. פֿאַר וואָס האָט דיר קיינער ניט געגעבען אַז דו האָסט ניט געהאַט, נישט היינט געדאַכט?...

ד.

שיער שיער האָט מיך דער יצר-הרע איינמאַל ניט איבער-גערעדט.

אין דער האָב איך געהאַט אַ חבר — יואלייך, אַ גיידס אַ יונגיל. ער פֿלעג האָבען תמיד פֿולע קעשענס מיט גוטע זאַכען; נאָר יענעם געבען האָט ער פֿיינט געהאַט; מע זאָל זיך אויסציהען פֿאַר איהם — נישט אַ שמעק! פֿלוצים האָט זיך יואלייך קעפּים אָנגעהויבען צו מיר שטאַרק צושאַרען, צושטייכלען, געוואָרען מיט מיר חבר, — די נשמה! דו ווייסט? — מאַכט ער צו מיר — ביזט אַ וואַהל יונגיל, ווי

איך בין אַ יוד. איך האָב דיר ליעב גור דערפֿאַר וואָס דו האָסט פֿיינט ביטלען אזוי ווי אַנדערע: "געב מיר אַ שטיקעל! געב מיר אַ פֿיצעלי!" אַנקוקען קען איך ניט אַט די ביטלערס!... אַ שטיקיל קאַנפֿעקט ווילסט דו?

— אַ שטיקעל טאַנפֿעט? — זאָג איך — פֿאַר וואָס ניט?

— נו — זאָגט ער — און ניסליך אַ צוויי וואַלסט דו געקנאקט?

— ניסליך? — זאָג איך — פֿאַר וואָס ניט? איך זאָל האָבען

וואַלט איך דעמאָלט.

יואלייך לייגט אַריין די האַנד אין קעשעני. איך מיינ אַז דאָס נעמט ער אַרויס און גיט מיר. צום סוף רופֿט ער זיך אָן צו מיר:

— איך וועל דיר געבען מאַרמעלאַד אַ האַלב שטיקיל און ניסליך

דריי... אויב דו וועסט זיך מיט מיר בייטען. וועסט זיך בייטען?

— בייטען? — זאָג איך — מיט וואָס וועלען מיר זיך בייטען?

איך קוק אויף איהם און זאָג איהם נאָך וואָרט ביי וואָרט: אַת

טוּצִין—בֵּן טוּצִין—טוּצִין—לְטוּצִין...

— נישט אזוי, — מאַכט רב זיאמע — דו קוק מיר גלייך אין מויל אַריין און זאָג מיט מיר אינאיינעם: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יָכַף וְיָרַח בְּלִילָה...

איך קוק איהם גלייך אין מויל אַריין און זאָג מיט איהם אינאיי-נעם: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יָכַף וְיָרַח בְּלִילָה...

— ניין, נאָרעלע — זאָגט צו מיר דער רב זיאמע — דו זאָג ניט יִטְמָה, זאָג בעסער יִכְפָּה! יִכְפָּה! יִכְפָּה!

— יִטְמָה! יִטְמָה! יִטְמָה!...

רב זיאמע דער סטאַליר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנד:

— ווייסט איהר וואָס איך בין דערגאַנגען? אַרויסגעוואָרפֿען די טרָהָה! איהם וועט שוין קיין טאַטער אויך ניט העלפֿען. איין אייביגער קאַליקע!

ב.

האָבען אויף שמחת-תורה אַ פֿאַהן, טאַקי וואָס אַ פֿאַהן הייסט. אַ פֿאַהן מיט אַ שטעקיל, פֿון אויבען איין עפעל, אינעם עפעל אַ ליכ-טיל. — דאס האַט ביי מיר דעמאָלט אויסגעוויזען אַזא גליק, אזא גליק, וואָס איך האָב נאָר מורא געהאַט אפֿילו טראַכטען פֿון דעם. קאַרג גוטע אַכען איז פֿאַראַן אויף דער ווערט? למאי ס'איז פֿאַראַן אזעלכע יונגליך אין דער וואָס פֿערמאַנען געלד אויף צו קויפֿען אַ מעסעריל, אַ בייטעלי, אַ שטעקעלי? למאי ס'איז פֿאַראַן יונגליך אזעלכע וואָס עסען אלע טאָג קאַנפֿעקטען, קנאַקען ניסליך; פֿון בייגעל און פֿון בלינעס שמועסט מע ניט! היינט איז פֿאַראַן אזעלכע וואָס עסען ווייסע בולקע אין דער וואָ-כען... אזא מול!

אוי, קינדערליך, איך האָב קיין ווייסע בולקע אין דער וואָכען קיינמאַל נישט געגעסען! איך בין געהרען געווען אַז איך האָב געהאַט שוואַרץ-ברויט צו זאָט, מחמת מיר זענען געווען נישט פֿאַר אייך געדאַכט ביטערע אַרימע לייט, אביזנים, האַטש אלע האָבען ביי אונז געהאַרעוועט! דער טאַטע עליה-שלום איז געווען אונטער-שמש אינעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז, די מאַמע עליה-שלום איז געווען אַ בריה אויף באַקען קאַרענעס לעקיד און די שוועסטער האָבען אונטער-געאַרבייט זאָקען.

איהר מענט מיר גלויבען בנאמנות, איך האָב נישט געוואוסט דעם טעם, וואָס הייסט אָבעסען אזוי אַז איך זאָל טאַקי באַלד ניט קאנען עסען נאָך אַמאַל.

היינט ווער שמועסט האָבען ביי זיך אין קעשעני אַ קאָפּיקע, איין אייגענע קאָפּיקע — דאס האָט זיך מיר אפֿילו ניט געהלומט.

און שטעלט אייך פֿאַר אַז איך, קאַפּיל קוקאריקו, ווער מיט אַ מאַל אַ גביר און בעקום מיין אייגענס צוויי און צוואַנציג קאָפּיקעס!

אפֿשר מיינט איהר אַ גס — אַ פֿריי האָט פֿערלאָרען און איך האָב געפֿונען? האָט איהר דווקא נישט געטראָפֿען. אָדער טאַמער רעכענט איהר איך האָב זיי גלאַט אזוי ערגיץ דערטאַפֿט, אַרויסגעגאַנגען חלילה פֿון אַ פּושקע? גאָט זאָל אייך היטען פֿון אזא מחשבה! איך האָב זיי, שוועהר איך אייך, פֿערדינט, כּשר פֿערדינט, פֿערהאַרעוועט מיט מיינע אייגענע... פֿיס.

דאס איז געווען פורים, האָט מיך דער טאַטע געשיקט איך זאָל צוטראַגען דעם שלח-מנות צווישען די בעלי-בתים פֿונעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז. פֿריהער פֿלעג צוטראַגען דעם שלח-מנות איינע פֿון מיינע עלטערע שוועסטער, און איצט אַז איך בין שוין אַביסיל אינטערגעוואַכסען, האָט דער טאַטע געזאָגט אַז איך מעג שוין אויך זיין אַ שטיקיל הילף. הייב איך נענומען דאס שעלעכיל מיט'ן פֿלעדיל, אַרומגעטראָגען דאס פֿון שטוב צו שטוב צווישען אלע בעלי-בתים פֿונעם אינטערשטען קלייזיל פֿון דער קצבישער קלויז, געקניטען מיט די באָר-וויסע פֿיס די קאַלטע גליטשיקע בלאַטע, און פֿון די גראַשענס וואָס מע האָט מיר געשינקט פֿאַר'ן וועג האָב איך געמאַכט אַ זילבערנעם פֿער-ציגער מיט פֿיער גראַשענס.

גנדיס א יונגיל ווי יואליק גיט צושטייער א פערטעלי, מעג איך געבען א קאפיקע, ווארום וואס בין איך אקענען איהם? א גארנישט! ווי איז אבער דער דין אז איך געב א פישאקיל בין איך יוצא? נו געב איך טאקי א גרוינקע און ווייסט ווער איז קאפיל קוקאריקו!...

און איך האב אריינגבראקט אין דער קארבאקע אויף ליג בעומי-צעהען קאפיקעס, דאס איבעריגע געלאזט אויף שפעטער.

שפעטער, זומערלעבען, ס'איז אויפגעקומען גרינווארג, עס האבען זיך בעוויזען פרישע אויבסטען ביי פיראנדיטשקין אין די מילטערליך, איז געקומען ווידער אמאל דער יצר הרע.

— זעהסט — זאגט ער — גרינע אגריסען? זעהסט וואסערע רוי-טע ווימפערליך?

— פון גרינע פירות — זאג איך — ווערען גור הייליג די צייהן. מאך שטיינע — זאגט צו מיר דער יצר הרע — שהחיינו איז א מצוה...

— שהחיינו — זאג איך — וועל איך נאך צייט האבען צו מאכען; דער זומער איז נאך גרויס. עס וועט נאך געהן א סדרה פון וויינישעל און פון פלאמען, פון עפעל און פון בארען, פון דיניעס און פון קאוועניס... איך וועל בעסער איבערלאזען דאס געלד אסירצה-השם אויף סבות — זיך קויפען א פאָהן.

און ס'איז געבליבען איך זאל איבערלאזען דאס געלד אסירצה-השם אויף סבות — זיך קויפען א פאָהן. (ענדע קומט).

קאליקעס

פון מ. ספעקטאר.

(פארטזעצונג)

— מיט וואס זשע וועט איהר בעסער זיין פון אונז? האָט סאלאמאנאו געפֿרעגט.

— מיט דעם בעסער, וואָס מיר וועלען ניט אוועק ווייט פון אונזער פֿאַלק, ווי איהר האט געטהון, מיר וועלען אונזער לעבען מקריב זיין פֿאַר אונזערע אומגליקליכע ברידער און שוועסטער, מיר וועלען זיך ניט שעמען צו לעבען מיט זיי צוזאמען. איהר האָט אלץ געטהון גור צוליעב זיך, אנטלאָפֿען אין דער גרויסער וועלט, זיך דערווייטערט פון אייערע ברידער, געטהון אלץ אז מען זאל אין אייך ניט דערקענען א סימן פון יוד. מיט אלעם יודישען האָט איהר זיך געשעמט און אלעס גאָכגעטהון, גאָכגעקרימט זיך פֿרעמדע. אין אייער לעבען, אין אייער אויפֿפֿיהרונג, אין אייער ערציהען קינדער, — אלעס, אלעס האט איהר געטהון גור ניט יודיש. איצט ווען איהר זענט שוין אלט, ווען איהר האָט זיך איבערצייגט אז די פֿרעמדע, צו וועלכע איהר זענט געלאָפֿען, זענען אנטלויפֿען פון אייך און האָבען אייך פֿיינט, האָט איהר אָנגער-הויבען חרטה האָבען. אייך האָט זיך אָנגעהויבען ביינעקן צוריק קיין לאוראווע, אייער האַרץ ציהט צוריק צו אייערע אַרימע ברידער, צווישען וועלכע איהר האָט אמאל געלעבט, עס האט אייך אָנגעהויבען צוריק שמעקען דאָס יודישע עסען, עס האט אייך אָנגעהויבען געפֿעלען דאָס יודישע לעבען, איהר וואָלט אלעס געוואָלט חאפֿען צוריק, אייך איז שווער צווישען פֿרעמדע, אפילו צווישען אייערע אייגענע ווייב און קינדער. נאר צו שפעט, קיינעם קענט איהר איצטער קיין נוטצען בריינגען. וואו זענט איהר געוועזען ביי אייערע בעסטע יאָהרען, ווען איהר האָט באמת מיט אייערע פֿעהיגקייטען און יונגע קרעפֿטען געקענט בריינגען נוטצען? פון אייערע קינדער קען מען אודאי ניט ערוואַרטען קיין נוטצען פֿאַר זייער פֿאַלק, זיי ווייסען אפילו ניט ווער זייער פֿאַלק איז, זיין געשיכטע און זיין לעבען; מיר, יונגווארג, וואס קומען ארויס פון פֿאַלק, וועלען זיין בעסער פון אייך, לעוו אסיפאזישט, מיט אייערע אמאליגע חברים. מיר וועלען זיין בעסער דורך דעם, וואָס מיר וועלען זיך ניט שעמען מיט אונזער פֿאַלק, מיר וועלען זיך ניט נאָכ-קרימען פֿרעמדע, מיר וועלען אָפֿען לעבען מיט אונזער אייגען לעבען, מיר וועלען אונזערע קינדער ערציהען אזוי אז זיי זאלען קענען זייער

— איך וועל דיר — זאָגט ער — געבען דאס מעסעריל מיינס. דו ווייסט דאָך מיין ווייס מעסעריל? איין אמט-דיגס, א זאָוואַלאָוו! א קדוש אביסיל אויב איך ווייס יואליקס מעסעריל! ווער ווייסט ניט יואליק'ס מעסעריל? וויפֿעל מאל האָב איך איהם דערויף מקנא געווען! וויפֿעל מאל האָב איך דאס געזעהען אין חלום!...

— נו און איך? — זאָג איך — וואָס זאל איך דיר געבען דערפֿאַר?

— און דו — זאָגט ער — וועסט מיר געבען דיין זילבערנעם פֿערציגער. — נעם! — זאָגט צו מיר דער יצר הרע — נעם, ס'איז איין אַנטיק פֿון א מעסעריל. אלע יונגליך וועלען דיר מקנא זיין... איך וויל ארויסגעבען געלד; נאָר באלד פֿערחאפֿ איך מיר. — א חכם א יוד! זאָג איך — פֿאַר א פֿערציגער טען מען שוין טויפֿען א ניי מעסעריל.

— אָט אזא מעסעריל? — זאָגט יואליק — פורים נאָכץ קאלטען קונעל!... שא, ווייסט דו נאָר וואָס? איך געב דיר צו א האַלב טיין קנעפליך ביינערנע. — פֿאַר דעלט — זאָג איך — טען מען טויפֿען צעהענטווייזענדר-טיין טנעפליך.

— נו זאָגט ער — און קאָנפֿעקטען און ניסליך איז קיין געלד ניט? איך זאָג דיר צו אלעמאל ווען דו וועסט ביטען געב איך-דיר, ווי איך בין א יוד. אָט האָב איך א צוויאָק איין אייזערנעם זעהסט דו? — שיינק איך דיר אוועק דעם צוויאָק אומזיסט. דו זעהסט וואָסער א צוויאָק?

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — צווייטעס? — ער וועט דיר — זאָגט ער — צוניטן קומען, נאָרעלי. קענסט איהם פֿערשלאָגען וואו דו ווילסט. קענסט מיט איהם אויסגראָבען א גריבעל.

וואָס דאַרף איך — זאָג איך — דראָבען דריבליך? — איך וועל דיר — זאָגט ער — לאָזען דאוונען אין מיין סדוריל. — וואס דאַרף איך — זאָג איך דאוונען אין פֿרעמדע סדורים? — איך וועל דיר געבען — זאָגט ער — אָנמעסטען מיין שבת-דיגע קאשקעטיל.

— וואָס דאַרף איך — זאָג איך — מעסטען פֿרעמדע טאשטעטען? — ווילסט דו ניט? נא-זשע דיר! — מאַכט יואליק אין דער-לאָנגט מיר א בוכענצי אין זייט אריין — געפֿעלט אייך אביסיל א קאָנציוק. איך געב איהם אַזויפֿעל זאָכען: א מעסעריל און קנעפליך און קאָנ-פֿעקטען און ניסליך און א צוויאָק און א סדוריל און א היטעלי אָנמעס-טען — זייל ער נאָך ניט! א קבצנישע קישקע — וויפֿעל מע לייגט אין איהר אַריין איז ווייניג! ער מיינט אז ער האָט א זילבערנעם פֿערציגער איז ער שוין א גאנצער יא טובי דאָס! וואָרט אויס, טאָפֿילי טוטאַריטוט, וועסט אמאל אָנקומען צו מיר, וועט דיר אויספֿאלען באָקאָס!... גחמיה, נא, איך שטעק דיר אוועק דעם צוויאָק!...

יואליק שענקט אוועק דעם צוויאָק נחמיה נאָיין אַרים יונגיל וואָס הינקט אויף א פֿיסיל, און מיט מיר ווערט ער אויס חבר.

וועט איהר דאָך פֿרענען: אויף וואָס פֿאַרט האָב איך געהאַלטען דאס געלד?

ערשטענס אויף ליג בעומי צו דער סעודה. ליג בעומי צו דער סעודה פֿלעגען אלע קינדער בריינגען עפֿים אין חדר אַריין: ווער מזומן געלד, ווער איין עסענוואַרג און ווער א נאָשעריי. נאָר איך איינער פֿלעג קומען מיט מיין שטענדיגען אנבייסען — א שטיקלברויט מיט קנאָבעל. עס פֿלעג מיר פֿלאַמען דאס פנים; און האָטש אין קאָהן האָט מען מיר אריינגענומען גלייך מיט אלע יונגליך, נאָר געפֿיהלט האָב איך, אז ס'איז מצד רחמנות — און ס'איז מיר ניט איינגעגאנגען די שמחה... אצונד, האָב איך מיר געטראַכט, הער איך אייך אלע מיטן קאָטער, איך בין ברוך-השם, אזא פֿארשוין וואָס איך געה מיט מזומנים, ווי באלד אזא

בעזעם מיט א גרויסער לימענע, איך זאל שאקלען און איהר נאכזאגען ווארט ביי ווארט וואס זי האט געדאווענט.

— אידא, איין אתרוג מיט א לולב, האט געטראפן איינער פון די געסט מיט גענאלטע וואנסען.

— הערט זשע ווייטער, האט דער דאקטאר דערצעהלט, ווען איך האב זיך אזוי געשאקלט, איז פלוצים ארויסגעפאלען פון מיינע הענד די לימענע, אונזער הונד האט דאס מיט די צייען אויפגעהאפט און אנגעהויבען לויפן איבער דער שטוב; די מאמע און עפס א יוד וואס האט דאס אלעס געבראכט זענען דעם הונד נאכגעלאפן, און איך מיט דעם גרינעם בעזעם האב איהם געשלאגען, ער זאל די לימענע אפלאזען, ביז איך האב דעם בעזעם צובראכען.

א נייעס געלעכטער האט מען אויסגעשאסען, און סאפא, גרישא, מאשא און איבערהויפט אנא האבען ווידער אקוק געטון אויף אידען, וועלכע איז נאך בלאסער געווארען, טרעהרען האבען זיך איהר גע-שטעלט אין די אויגען.

פלוצים אין דעם גרויסען געלעכטער און פֿרעהליכע קולות אין דער בעלייכטער זאל האט אידא נישט מיט איהר קול זיך איסטעריש צוויינט און זיך נישט געקענט איינהאלטען פון חליפען. דער עולם האט זיך דערשראקען, זי האט עפס געוואלט רעדען און נישט געקענט, מען האט איהר דערלאנגט וואסער, דער דאקטאר איז צוגעלאפן זי מונד-טערען, נאר זי האט איהם אהן ווערטער אוועקגעשטויסען פון זיך, דערנאך ווען זי האט געטון עטליכע זיפ וואסער און איז געקומען צו זיך האט זי זיך געווענדעט צו סאלאמאנאווען.

— איך בין דאס לעצטע מאָל אין אייער הויז, זייט געזונד! און האט אנגעהויבען אוועקנעהן צו דער טיהר, סאלאמאנאווע מיט זיין פֿאַמיליע האבען זי אנגעהויבען בעטען בלייבען, די געסט האבען זיך אנגעהויבען אריינמישען זי איבעררעדען, "פֿאַר וואָס" און "פֿאַר ווען" זי האט זיך אזוי בעליידיגט.

— לאָזט מיך אָב, איך וויל אייך קיינעם נישט קענען, איך וועל אייך קיינעם מעהר נישט זעהן, זי האט זיך אויסגעריסען פון זייערע הענד און איז ארויס פון זאל.

(פארטועטצונג קומט.)

"א שטאלט! א שטאלט!"

(פֿאַרטועטצונג)

— ווי געפֿעהלט עס אייך? — האט זיך לאהקע אַ האַם גע-טון, ווי פֿון אַ שווערען שלאָף, ווי פֿון אַ צויבער-קראַפֿט נישט אַ גערנ-וויליגען — איינדרומלענישען נומע... זי קען דאָך גאָר נייע "נאמנות" פֿערפֿיהרען... זעהט, ווי זי איז פֿערלומט... האַ-האַ-האַ... אז ביי אַ מענשען אין קאָפּ זאל זיצען "א שטאלט"... שרה האָט אויך לייקענ-דיג געשאַקלט דעם קאָפּ, זי קען אויך נישט הייסט עס, איינשטימען צו אַזאַ פֿערנעהם, ווי מיט בלומען און "שטאלטען"...

— שוין באלד-באלד — זאָגט די אלטע אַרויס עפֿים קרענקליך גאָר און קעהרט דעם פֿנים צום פֿענסטער: מע'ט פֿערשטעלען די ליכטיגע זון, מיט שערבליך...

— גוט שבת! —

— גוט שבת! —

דער בעל-הבית און דער שכן, לאהקעס מאַן, זענען שוין צוריק פֿון שוהל געקומען.

— איי-אי, אַ קלאָג צו מיר נישט — האָט זיך לאהקע אויפֿגע-האַפֿט: ביי מיר איז דאָך נאָך פֿון טיש די גלעזער נישט צוגענומען... צוליב דער אלטער "טומעל" אליין...

— איהר פֿערשפעטיגט נאָך אליין אין שוהל, באַניקע? — שרייט אויס הויך לאהקעס מאַן צו דער אלטער, זי זאל הערען.

— זי דאווענט דאָ איהר נוסחא — וויצעלט דער בעל-הבית —

זי האלט שוין געוויס די צווייטע קדושה: א שטאלט, א שטאלט... דריי מאָל קדוש איז זי דאָך שוין אַבגעשפרונגען: שעה, ליכטיג, ציכטיג...

פֿאַלק, זייער געשיכטע, זיי זאלען ליעב האַבען דאָס פֿאַלק, פֿון וועלכען זיי קומען אַרויס, זיי זאלען זייערע פֿעהיגקייטען פֿערנוטצען פֿאַר איי-גענע, פֿאַר אונזערע שוואַכערע, דענטסמאָל ווען צווישען יודען וועט אויפֿשטעהן אַזאַ דור, אַז אונזערע בעסערע פֿעהיגערע מענשען וועלען פֿון אונז נישט אַוועק און אַרבייטען פֿאַר דעם כלל, וועט דאָס יודישע פֿאַלק נישט זיין אזוי אומגליקליך, עס וועלען זיך דאן נישט געפֿינען אזוי פֿיעל קאליקעס ווי איצט ביי יודען.

טהייל פֿון די שבת-צונאַכט'ס געסט האַבען מיט אַ שמייכל געהערט, ווי אידא האָט געפֿאַנטאזיערט, אזוי פֿלעגען זיי זיך שטענדיג אויסדריקען וועגען אידאס רעדען.

אַסיפּ באַריסאָוויטש, דאָס יונגע דאָקטויר'ל, האט ווי יעדעס מאָל איצט אויך זיך אָנגערופֿען מיט אַ געלעכטער: "עט, פוסטע פֿאַנטאַ-זיעס!" סאלאמאנאווע האָט געשוויגען, נור אַרקאדיע מאַרקאָוויטש האָט געקוואַלען פֿון איהרע רייד, איהר געגלייבט אלעס אויף דעם וואָרט און זיכער געוועזען אז אידא ווייסט וואָס זי רעדט.

— לאָך נישט און רוף עס נישט אָן קיין פֿאַנטאזיעס, האט ער זיך געווענדעט צו זיין חבר, דעם יונגען דאָקטאר, ווייסען מיר דען וואס עס טהוט זיך מיט יודען אין דער פֿראַווינץ? האָט אונז דען אַמאָל אינטעדעסירט דאָס יודישע לעבען? מיר פֿלעגען נור אַמאָל הערען דערצעהלען וועגען יודען אין די קליינע שטעטליך פֿון דיין אלטמאָ-דישער מאַמע און מיר פֿלעגען לאַכען.

— נו מיינ מאַמע, זי וואָלט געוואָלט אז איך זאל נאָך איצט אויך ווי קינדווייז ליינען קריאת-שמע, ווען איך לעג זיך שלאָפֿען, האַ, האַ, זי וויל האַבען פֿון מיר עולם-הבא אויף יענער וועלט און אז איך זאל איבער הונדערט און צוואַנציג יאָר קענען זאָגען קדיש, אויף דערויף מיינט זי דאָרף מען האַבען קינדער.

— אייער מוטער וואָלט געוואָלט, אז איהר, הער דאָקטאר, זאלט טראָגען אַ לאַנגע קאַפּאַטע מיט פּאַזאַ, האָט זיך סאפּיע מאַר-קאווע, די בעל-הבית'טע, געווערטעלט.

מאשא און אנא האַבען שרעקליך געלאַכט פֿון דעם ווערטיל. גרישא! האָט מאשא גערופֿען פֿון צווייטען צימער איהר ברודער וואָס איז גראַדע דעם אַבענד צו הויז געוועזען, ווייל זיין חודש געלד, וואָס ער האָט יענע וואָך גענומען ביים פֿאַטער, האט ער שוין אויס-געבראַכט—גרישא, האָט זי נישט אויפֿגעהערט צו רופֿען און לאַכען — דער דאָקטאר קרייניץ וועט אָנשהן אַ קאַפּאַטע מיט פּאַזאַ!

גרישא האָט זיך געהאַלטען ביי די זייטען פֿון גרויס געלעכטער, דער דאָקטאר איז אזוי צופֿרידען געוועזען, וואס זיין דערצעהלען פֿון זיין מוטער האט אזוי פֿרעהליך געמאַכט דעם עולם, אז ער האָט ווייטער אָנגעהויבען דערצעהלען וואס ער האָט קינדווייז אויסגעליטען פֿון זיין פֿרומער מוטער.

— איך געדענק, ווען איך בין נאָך געגאַנגען אין גימנאזיע, איין מאָל אַבענד איז צו מיר צוגעגאַנגען די מאַמע מיט אַ ווייסען האָהן, מיט וועלכען זי האָט געדריעהט איבער מיינ קאָפּ, און מיך געצוואונגען, איך זאל איהר נאָכזאָגען וואָרט ביי וואָרט, וואָס זי האט עפֿים גע-דאווענט, אין דעם איז צו מיר געקומען נאָך אַ בוך מיינ חבר וואַסיא טשאַריקאוו, דו געדענקסט איהם, אַרקאדיע, — ער דענט היינט אין אַ דעפּארטאַמענט, — און זעהט ווי מיינ מאַמע דרעהט מיך מיט אַ וויי-סען האָהן.

אַ גרויס לאַכען האָט זיך געהערט איבער דער גאַנצער זאל, גרישא האָט געשריען "בראווא", סאפּיא מאַרקאָוואַ האָט קוים דעם אָטהעם געחאַפּט, זאָגענדיג אז זי וועט עס נישט אויסהאַלטען פֿון געלעכ-טער, אַנא האָט געפּאַטשט מיט דיין הענד און זיך געהאַלטען ביי די זייטען, און מאשא האָט געקוויטשעט נישט מיט איהר קול. אלע האַבען געקוקט אויף אידאן און עס האָט זיך איהר אויסגעוויזען אז מען לאַכט פֿון איהר. אידא איז בלאַס געוואָרען!

— הערט ווייטער, האָט דער דאָקטאר ווייטער געדרישט, אזוי ווי איצט געדענק איך עס, איין מאָל האָט מיך די מאַמע אויפֿגעוועקט גאַנץ פֿריה, מיר געהייסען זיך וואַשען און דערלאַנגט מיר אַ גרינעם

צו די לעזער

פון דער צייטונג "דער יוד"!

נאכדעם ווי די חברה אחיאסף האט געגעבען די מעגליכקייט די לעזער פונ'ם "יוד" זיך צו בעקענען מיט זייער אייגענער געשיכטע. — די געשיכטע פון זייער פאלק צו וועלכען יעדער פון אונז געהערט מיט לייב און לעבען אלס יודען. האט די חברה אחיאסף איצט בעשלאסען הערויסצוגעבען פאר די אבאנענטען פון יוד אין דעם יאהר 1901

4 בענדער

"די וועלטגעשיכטע"

בעארבייטעט שפעציעל פיר די אבאנענטען פון "יוד" נאך די בעסטע קוועלען. דאס בעקענען זיך מיט דער "וועלטגעשיכטע" איז פיר יעדען מענטש אונגעהויער וויכטיג. זי עפענט איהם די אויגען און מאכט איהם קלאהר ווי אזוי די וועלט און די גאנצע מענשהייט האט זיך ענטוויקעלט פון אנפאנג אן ביז היינט, פון דער צייט זינט אלעס איז נאך געווען ווילד און פוסט, ביז עס איז געקומען צו דער יעצטיגער הויכער מדרגה. די וועלטגעשיכטע איז איינס פון די בעסטע און וויכטיגסטע מיטטעל צום אויסבילדען דעם מענטשען אהן שולען און אהן לעהרער. זי ווייזט און ערקלעהרט איהם ווי אזוי אלע גרויסע אידעען, אלע גוטע מדות און מאראל האבען זיך פערברייט צווישען די מענטשען און געבראכט דעם אמאליגען ווילדען ראהען מענטשען צו דעם יעצטיגען ציוויליזירטען צושטאנד. אין דער וועלטגעשיכטע געהט אונז פארביי ווי אין א פארנאמע די ווירקונג פון יעדען פאלק בעזונדער און פון אלע פעלקער צוזאמען כדי צו פערבעסערען און צו פערשענערען דאס לעבען פון פרט און פון דעם כלל. מיט איינעם ווארט די געשיכטע איז די זעמינסטע שפייז פאר דעם גייסט, דער בעסטער וועגווייזער אין לעבען און איז דעריבער די נייטהיגסטע לעהרע פיר יעדען מענטשען אלס מענטש און אלס יוד, דען מיט וועלכען פאלק אין דער וועלט איז דאס יודישע פאלק נישט געקומען אין בעריהרונג? צווישען פרעמדע פעלקער וואס פיעל פון זיי זיינען שוין לאנג פערלוירען איז אויסגעוואכסען דאס יודישע פאלק און לעבט עד היום און האטשעס איז צווייט און צושפרייט איבער דער גאנצער וועלט האט עס דאס רעכט ווייטער צו לעבען גלייך ווי אלע פעלקער און עס איז נייטהיג דאס יעדער זאל קענען די געשיכטע פון דער וועלט.

אט דאס וויכטיגע ווערק האט חברה אחיאסף בעשלאסען הערויסצוגעבען פיר די אבאנענטען פון יוד אויף דאס יאהר 1901.

די גרויסע ארבייט, וועלכע ערשיינט דאס ערשטע מאל אין דער יודישער ליטע-ראטור, ווערט די טעג איבערגעגעבען צום דרוק און אין חודש יאנואר וועט זיין צו בעקומען דעם ערשטען באנד, אין אפריל — דעם 2-טען, אין יולי — דעם 3-טען און אין אקטאבר דעם 4-טען באנד פון דער וועלטגעשיכטע.

אויספיהרליכער איבער דעם אלעם וועלען מיר נאך בעקאנט מאכען אין א בעזונדערער מודעה.

געזעלשאפט „כרמל“ ווארשא

אויסשליסליכער פערקויף פיר גאנץ רוסלאנד
פון נאטירליכען ווייז און האניאק

דער עטיקעט איז בעשטעטיגט פון דער רוישער רעגירונג

וועלכער ווערד אויסגעארבייט
אין די וויינגערטנער
פון די

יודישע קאלאניעס

אין

ארץ ישראל

די מארקע איז בעשטעטיגט
פון דער רוישער רעגירונג.

הויפט-קאנטאר אין ווארשא, נאלעווקי נוי 21, טעלעפאן נוי 1433.

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармель Варшава פיר טעלעגראממען: Варшава Кармель.
אכטהיילונג פיר זיד-רוסלאנד אין אדעססא רישעליעווסקאיא אין דעם הייז פון ה' בארכאש

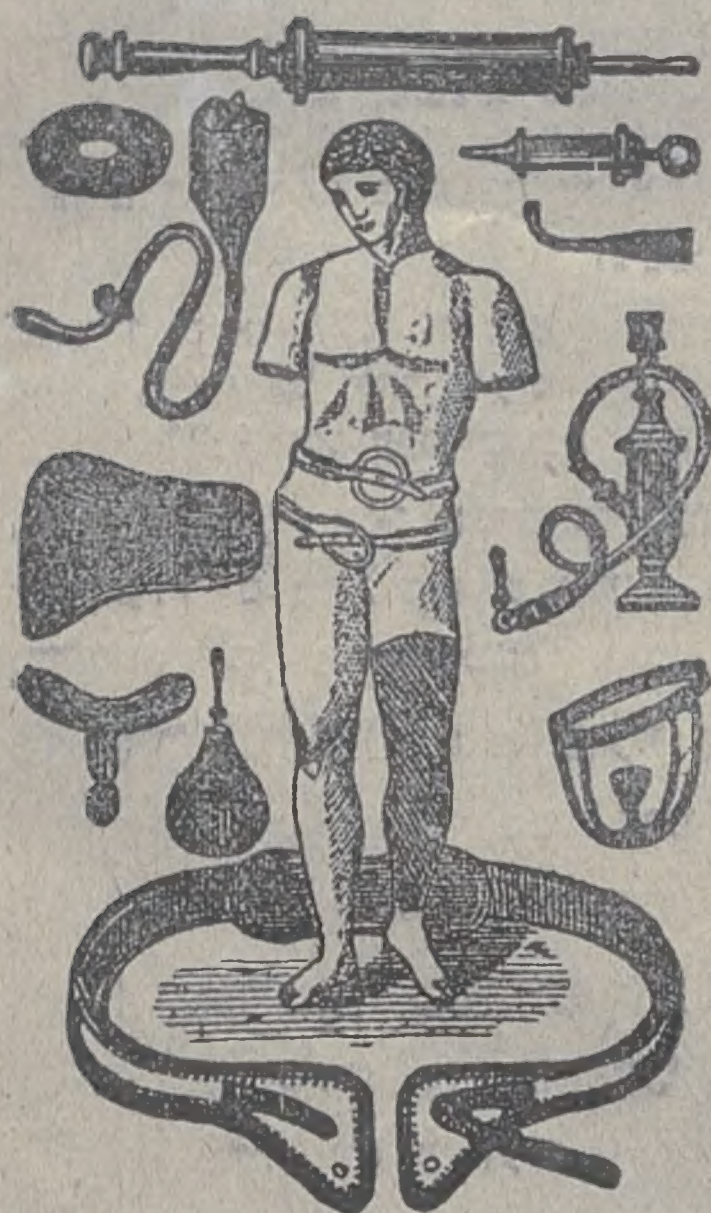
אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармель Одесса פיר טעלעגראממען: Одесса Кармель.
צו אדעססער ראיאן געהערען די נובערניעס: הערסאן, קשיניעו, יעקאטערינאסלאוו, פאדאלסק, קיעוו, חארקאוו, פאלטאווא, קרים און קאווקאז.
פיליאלע פון „כרמל“ אין קארלסבאד

אין קארלסבאד איז געעפֿענט געוואָרען א פֿיליאלע צום פֿערקויף פֿון כרמל-וויין אויף דער קרייצנאססע נוי 86, און אלע
געט וועלכע קומען אין די עסטרייכישע בעדער קענען בעקומען כרמל-וויין פֿון דער קארלסבאדער פֿיליאלע. די אדרעסע אין קארלסבאד איז:
Gesellschaft „KARMELO“ Kreuzgasse Nr. 86 vis à vis der grossen Colonade.

אונזערע וויינען און קאניאקען בעקומט מען אין אלע וויינהאנדלונגען.

כדי צו בעוואָרענען כרמל-וויין און קאניאקען פֿון נאכגעפֿעלשטע, פֿערקויפֿען מיר אונזערע וויינען און קאניאקען נור אין פֿלעשער
פֿערזיגעלט מיט אונזער סטעמפעל און פֿערקניפט מיט דער פֿלאַמבע פֿון „כרמל“.

נייעס !!

ברוכענדער עלעקטרא-גאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געוואָרען, אז נאך 3 מאָנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פֿאַללשטענדיג אויסגעהיילט. פֿרייז
פֿאַן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייטיג 10 רובל. בויכנידען
פֿיר פֿרויען, עלאסטישע זאקען פֿיר
געשוואַלענע פֿיס, אונד פֿערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארט-
לען — צו בעקומען נור ביים
אָפּטישען-כירורגישען געשעפֿט אונ-
טער דער פֿירמא: אלעקסאנדער,
סענאטאָרסקא 22 ווארשוי.

אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך ריעזע
ברוכענדער ביטען מיר אויפֿמערק-
זאם צו זיין אויף די אָריגינעלע
מיטן סטעמפעל פֿאַן אונזער פֿירמא.

צוקערניע ש. שפיגעלגלאז

ווארשא, נאלעווקי Nr. 10

(פֿאַרמאלס איגעלזאָהן). וועלכע
עקוויסירט זייט 18 יאהר. פֿון דער
צייט און זייט איך האב זי איבערגע-
נומען אינטער מיינע אויפֿזיכט האָב
איך פֿיעל פֿערבעסערונגען איינגעאר-
דענט. רייך, כשר, ביליג. בעשטעלונ-
גען ווערען פֿינקטליך אויסגעפֿיהרט,
היער און אויף דער פֿראַווינץ. פֿיעלע
דאנקען בריעפֿליך אויך מינדליך.
די צוקערניע בעזיצט 24 צייטונגען
יום לעזען.

ליודעי שמי בוילנא

הנני מתכבד להודיע כי לחורף תרס"א
הבא אני מעתיק מושבי לעיר ווילנא,
ונכון לקבל שם תלמידים ותלמידות
קטנים וגדולים להורות תורה לשון
עבר ודברי ימי עמנו על בורים בתרגום
לרשון רוססיה ואשכנז עפ"י המלה
האחרונה של שיטת הלמוד והפרגוניה.
האבות אשר יהפצו בי, יוכלו להשיג
ידועות מפרטות וברורות בדבר הזה
אצל האדונים הנכבדים: י"ל גלדברג
בכית המסחר של סגל וצבי הירש
ולקרייסק, בחנות של יין „כרמל“

ברגשי כבוד

שמואל ליב ציטראן.

העברי

בית ספר לנערים

של

א. ליבושיצקי.

WARSAU,

Nowolipie 15/9.

גילזען-מאשינען

די בעסטע ציגארעטען גילזען-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אָהנע דרוק-אפפאראטען
בעקאָמט מאן ביי:

M. BLÜTH, WARSAU

Pańska str. 26.

איי. גולאָנד קען מען אכאַנירען
דעם „יוד“ ביי:

R. MAZIN. 100 Old

Montague Str. LONDON E.